

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ

Факультет геоінформаційних систем та управління територіями

(повне найменування інституту, назва факультету)

Кафедра геоінформатики і фотограмметрії

(повна назва кафедри)

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до дипломного проекту (роботи)
освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр»

(освітньо-кваліфікаційний рівень)

на тему:

**«Історико-культурна спадщина Хмельниччини як ресурс
для розвитку туризму»**

Виконала: студентка 4 курсу,
групи ТУР-21

Напряму підготовки:

24 «Сфера обслуговування»

спеціальності:

242 «Туризм»

(шифр і назва напряму підготовки, спеціальності)

Броварник С.А.

(прізвище та ініціали)

Керівник ст. викладач Кучеренко Н.М.

(прізвище та ініціали)

Рецензент Лазоренко Н.Ю.

(прізвище та ініціали)

Київ - 2025 року

Розділ 2. Історико-культурний туризм як найважливіший ресурс соціокультурного розвитку Хмельницької області

2.1. Характеристика туристичних ресурсів регіону

2.2. Оцінка ресурсного потенціалу території

2.3. Найважливіші напрямки стратегічного розвитку туристичного потенціалу в Хмельницькій області

Розділ 3. Перспективи розвитку і використання історико-культурного потенціалу Хмельниччини

3.1. Пропозиції щодо розробки комплексної програми збереження і використання історико-культурної спадщини регіону

3.2. Використання об'єктів історико-культурної спадщини в нових екскурсійних програмах по Хмельницькій області

3.3. Перспективи розвитку нового туристичного маршруту «Туристична Хмельниччина»

Висновки

5. Перелік графічного матеріалу

6. Консультанти розділів проекту (роботи)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Термін виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1.	Завдання на дипломну роботу. План роботи	24.02.2025	
2.	Вступ	17.03.2025	
3.	I розділ	17.03.2025	
4.	II розділ	16.04.2025	
5.	III розділ	17.05.2025	
6.	Висновки	17.05.2025	
7.	Розробка графічного матеріалу	30.05.2025	
8.	Оформлення пояснювальної записки	2.06.2025	
9.	Подача проекту на попередній захист та рецензування	5.06.2025	

Студентка _____
(підпис)

Броварник С.А.
(прізвище та ініціали)

Керівник проекту (роботи) _____
(підпис)

Кучеренко Н.М.
(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ	9
1.1. Туристські ресурси регіону. Історико-культурний потенціал як складова туристичного потенціалу території.	9
1.2. Сучасний стан, проблеми та перспективи використання історико- культурного потенціалу для цілей туризму.....	13
1.3. Об'єкти історико-культурної спадщини основних туристичних центрів Хмельниччини	18
Висновки до першого розділу	21
РОЗДІЛ 2. ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИЙ ТУРИЗМ ЯК НАЙВАЖЛИВІШИЙ РЕСУРС СОЦІОКУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ..	23
2.1. Характеристика туристичних ресурсів регіону	23
2.2. Оцінка ресурсного потенціалу території	26
2.3. Найважливіші напрямки стратегічного розвитку туристичного потенціалу в Хмельницькій області	34
Висновки до другого розділу	39
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ І ВИКОРИСТАННЯ ІСТОРИКО- КУЛЬТУРНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ХМЕЛЬНИЧЧИНИ	41
3.1. Пропозиції щодо розробки комплексної програми збереження і використання історико-культурної спадщини регіону	41
3.2. Використання об'єктів історико-культурної спадщини в нових екскурсійних програмах по Хмельницькій області	46
3.3. Перспективи розвитку нового екскурсійного маршруту.....	57
Висновки до третього розділу	68
ВИСНОВКИ	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНОХ ДЖЕРЕЛ	72

ВСТУП

Актуальність теми. В останні десятиліття сфера туризму і рекреації перетворилась в одну з найбільш прибуткових та розвинутих галузей світового господарства. Вона виконує важливу роль у соціально-економічному розвитку багатьох країн та їх окремих регіонів, забезпечуючи створення додаткових робочих місць та підвищення якості життя місцевого населення. Значення туризму в суспільстві багатогранне: він стимулює розвиток супутніх з туристично-рекреаційною сферою галузей – транспорт, зв'язок, торгівля, виробництво сувенірної продукції, сфера послуг, ресторанне господарство, будівництво тощо. Крім того, туризм є реальним каналом міжкультурної комунікації, сприяє збереженню культурної спадщини та традицій країн і народів, сприяє розвитку їх промислів, відновленню та збереженню культурно-історичних пам'яток.

Історико-культурний потенціал, матеріальні та духовні пам'ятки народу дуже важливі для формування його світогляду, для задоволення матеріальних, в тому числі туристичних, потреб. У розвинених країнах світу цей туристичний ресурс активно використовують для отримання прибутку.

Історико-культурні ресурси відіграють важливу роль у формуванні туристичного попиту та створенні привабливого туристичного іміджу регіону чи держави. Історико-культурні ресурси характеризуються високою популярністю серед туристів, задовольняють їх попит у пізнанні навколишнього світу, сприяють змістовному проведенню вільного часу. Найбільшою особливістю цих ресурсів є те, що вони мають повсюдний характер розташування, адже кожна місцевість вирізняється своєю історією, традиціями, їх потенціал можна вважати необмеженим. Однак варто мати на увазі, що будь-які ресурси території вимагають вмілого, творчого і наукового підходів до їх використання для цілей туризму і розробки сучасних туристичних маршрутів.

Досвід багатьох країн світу, зокрема розвинутих, засвідчує, що історико-культурні об'єкти можуть бути визначальними у формуванні попиту на туристичні ресурси та визначати види рекреаційної діяльності, напрями та обсяг туристичних потоків у певній місцевості.

Історико-культурні ресурси відіграють важливу роль у формуванні туристичного попиту та створенні привабливого туристичного іміджу регіону чи держави. Групування цих ресурсів лежить в основі багатьох наукових класифікацій рекреаційних чи туристичних ресурсів. Зокрема, відомі класифікації А.Я. Бовсуновської, П.О. Масляка, О.О. Бейдика, С.П. Кузика. Історико-культурні ресурси характеризуються високою популярністю серед туристів, задовольняють їх попит у пізнанні навколишнього світу, сприяють змістовному проведенню вільного часу. Найбільшою особливістю цих ресурсів є те, що вони мають повсюдний характер розташування, адже кожна місцевість вирізняється своєю історією, традиціями, їх потенціал можна вважати необмеженим. Однак варто мати на увазі, що будь-які ресурси території вимагають вмілого, творчого і наукового підходів до їх використання для цілей туризму і розробки сучасних туристичних маршрутів.

У нашій державі історико-культурні об'єкти практично не оцінені як туристичні ресурси, більшість визначних пам'яток не включена у туристичні маршрути, що приводить до їх використання в обмежених масштабах. Все це відчутно впливає на вітчизняний туристичний бізнес, який, за прикладом зарубіжних країн, при належній рекламі може давати значний економічний і соціальний ефект.

Незважаючи на те, що цьому питанню приділялась велика увага в літературі, та і в туристичній практиці, воно і досі лишається недостатньо розробленим і обґрунтованим.

Мета дослідження – проаналізувати історико-культурний потенціал Хмельницької області, та його використання як фактора розвитку туризму.

Для досягнення мети, нам необхідно вирішити наступні **завдання**:

- Визначити сутність поняття «туристичний потенціал»;
- Розкрити підходи до цього поняття в доступних літературних джерелах;
- Визначити об'єкти історико-культурної спадщини основних туристичних центрів Хмельниччини
- Скласти класифікацію туристичних ресурсів;
- Охарактеризувати історико-культурний потенціал Хмельницької області.
- Визначити напрямки стратегічного розвитку туристичного потенціалу в Хмельницькій області;
- Створити унікальний культурно-пізнавальний тур Хмельниччиною

Об'єктом дослідження є історико-культурна спадщина Хмельницької області

Предметом дослідження є використання історико-культурної спадщини Хмельницької області як ресурсу для розвитку туризму.

В основу роботи була покладена гіпотеза про те, що якщо будуть виділені особливості історико-культурного потенціалу країни, це дасть можливість цілеспрямовано розвивати туристичну діяльність в Україні, використовуючи найбільш привабливі туристичні ресурси.

Теоретичною і методичною основою роботи послужили класичні і сучасні дослідження вітчизняних і зарубіжних авторів в області організації та розвитку туризму. Крім того, в роботі використовувалися матеріали законодавчих актів, пов'язані з регулюванням сфери туризму в Україні та Хмельницькій області.

Інформаційну базу дослідження складають офіційні статистичні дані про стан розвитку історико-культурної спадщини і туристичного господарства України та Хмельницької області, а також нормативні документи, що регламентують господарську та туристичну діяльність в Україні.

У процесі написання дипломної роботи використані наступні методи дослідження:

- структурно-логічний аналіз (при побудові структури роботи);
- історичний метод – передбачає вивчення різноманітного історичного матеріалу, що стосується використання культурної спадщини регіону;
- порівняльний метод застосовують для визначення подібних до вже відомих і відмітних рис особливостей механізму підвищення ефективності використання туристичних-історико-культурних ресурсів регіону.

Практичне значення роботи полягає в тому, що результати проведених досліджень можуть використовуватися у процесі діяльності туристичних підприємств, щодо використання культурної спадщини Хмельниччини у розробленні історико-культурних турів.

Дипломна робота складається з таких структурних елементів: вступ, три розділи, висновки, перелік використаних інформаційних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

1.1. Туристські ресурси регіону. Історико-культурний потенціал як складова туристичного потенціалу території.

Сучасний туризм – це складний соціокультурний та історичний феномен, який з форми організації дозвілля та способу заняття вільного часу поступово перетворився у фактор світового значення нового століття й тисячоліття. Сьогодні він виступає в світі як глобальне явище, динаміка якого постійно зростає. Тисячоліття, що почалося, ставить перед людством завдання формування цивілізації і нових суспільних орієнтирів, спрямованих на всебічний культурний розвиток кожного індивіда, особи. У цьому світлі необхідно переглянути погляд на таке глобальне явище як туризм. Має бути ширший і глибший аналіз туризму, як соціокультурного феномену, що впливає на багато сфер суспільного життя та види людської діяльності.

Туристичний потенціал території – глибоке, багатоаспектне поняття, що охоплює сукупність природних, етнокультурних та соціально-історичних ресурсів, а також наявної господарської і комунікаційної інфраструктури території, що служать чи можуть служити передумовами розвитку певних видів туризму

З дослідження туристичного (рекреаційного) потенціалу територій розпочинається майже кожна наукова праця, присвячена проблемам розвитку туризму, а оцінка рівня рекреаційного потенціалу регіонів та їх забезпеченості рекреаційними ресурсами є проблемою, що чи не найбільш часто піднімається у наукових виданнях з географії, економіки, медицини та екології.

Туристично-рекреаційний потенціал території формують ті ресурси, які на сьогоднішній день використовуються, а також ті, які через низку об'єктивних соціально-економічних причин недоступні, але можуть бути використані за певних умов.

Туристично-рекреаційний потенціал включає два поняття, які нерозривні та взаємодоповнюють одне одного: рекреаційний потенціал, як природну складову, тобто ступінь здатності території позитивно впливати на фізичний, психічний та соціально-психологічний стан людини під час відпочинку, та туристичний потенціал – культурно-історичну спадщину – як антропогенну складову, а також певні ландшафтні комплекси, де відбувається туристична діяльність, знаходяться окремі природні або антропогенні туристичні об'єкти, які відвідуються туристами, зокрема музеї, пам'ятки культури, архітектури, археології, традиції населення, народні промисли тощо.

Формування туристичного потенціалу регіону обумовлено можливістю використання туристичних ресурсів в організації і розвитку туристичної діяльності на певній території. Здатність суб'єктів туристичної діяльності ефективно використовувати туристичний потенціал регіону забезпечуватиме успішний розвиток як суб'єктів туристичної індустрії, так і регіону.

Таким чином, можна стверджувати, що кожен регіон на основі аналізу туристичних ресурсів формує туристичний потенціал, релевантний можливостям суб'єктів туристичної діяльності використовувати туристичні ресурси регіонів. Туристичний потенціал сприяє підвищенню привабливості території для туристів, а туристичні регіони – перспективними.

Найбільш повним та ємним є підхід вченого Святохо Н.В., за яким туристично-рекреаційний потенціал території розглядається як сукупність чотирьох основних компонентів – природно-ресурсної, історико-культурної, економічної та соціальної, які взаємопов'язані й взаємодіють між собою (рис.1.1.1)

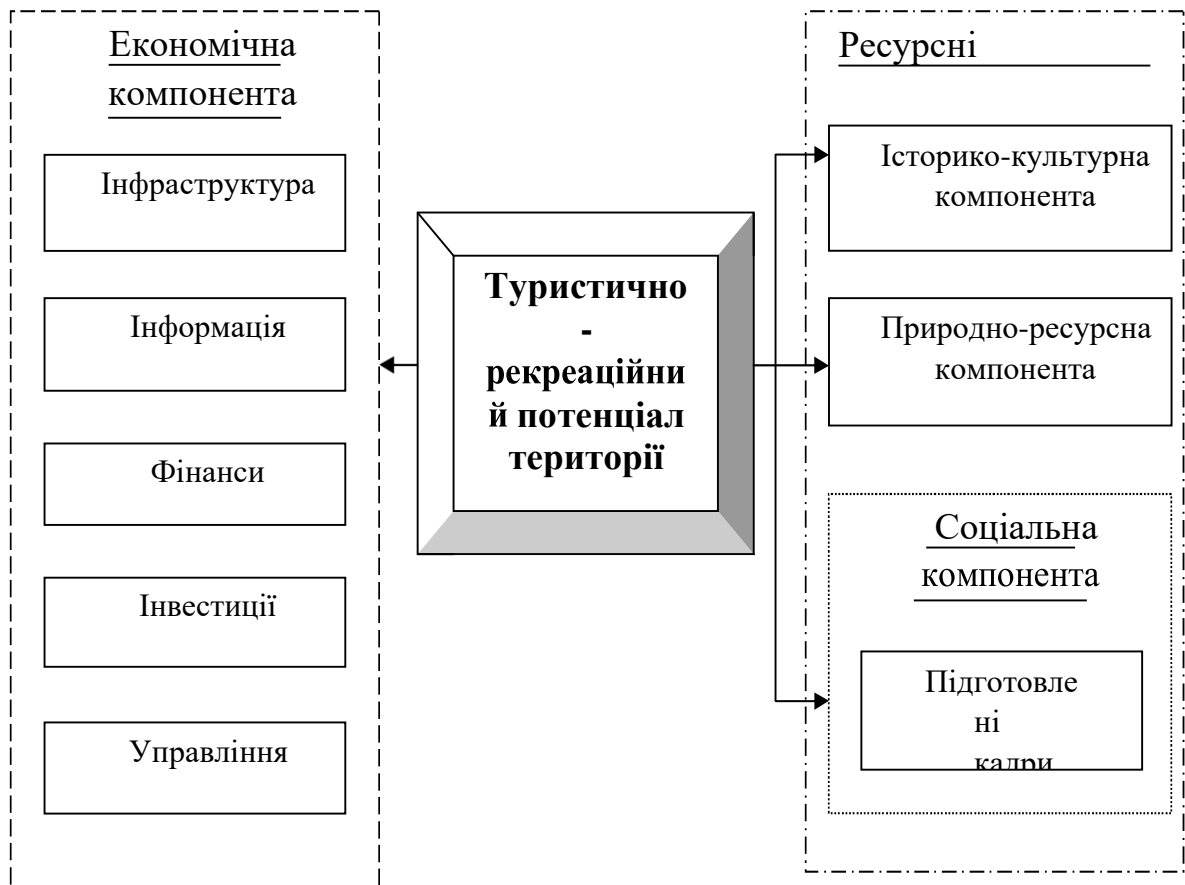

Рис. 1.1.1. Компонентний склад туристично-рекреаційного потенціалу території

Природно-ресурсна компонента – це здатність природних систем без шкоди для себе виробляти необхідну для людини продукцію, тобто використовуватись в туристично-рекреаційній діяльності.

Історико-культурна компонента характеризує можливості для розвитку туристично-рекреаційної діяльності шляхом використання історико-культурного надбання певної території.

Економічна компонента – це складова частина економічного (господарського) потенціалу території, яка характеризує здатність території продукувати та відтворювати туристично-рекреаційний продукт. До складу економічної компоненти входять:

- інфраструктурні елементи – збалансовані з вимогами виробництва туристично-рекреаційного продукту можливості засобів розміщення, підприємств харчування, дозвілля, транспорту забезпечувати

необхідні умови для здійснення туристично-рекреаційної діяльності й задоволення потреб рекреантів та туристів;

- фінансові елементи – характеризують обсяг грошових коштів, які є в розпорядженні території для здійснення туристично-рекреаційної діяльності;

- інформаційні елементи – сукупність організаційно-технічних й інформаційних можливостей, що забезпечують прийняття та реалізацію управлінських рішень і впливають на характер (специфіку) виробництва й реалізації туристично-рекреаційного продукту шляхом збору, збереження, обробки й розповсюдження інформації про наявний туристично-рекреаційний потенціал;

- інвестиційні елементи – сукупні можливості території з інвестування сфери туризму й рекреації;

- управлінські елементи – це навички й компетенції керівництва всіх рівнів управління щодо формування, організації, створення належних умов для функціонування та розвитку туристично-рекреаційної сфери.

Соціальна компонента характеризує можливості території з відтворення необхідної для розвитку туристично-рекреаційної діяльності робочої сили. Ця компонента включає в себе необхідним чином кваліфіковані кадри, здатні здійснювати туристично-рекреаційну діяльність.

Для компоненти «історико-культурна спадщина» виділяють наступні показники:

- насиченість території історико-культурними пам'ятками;
- рівень значущості історико-культурних пам'яток (світове, національне, державне надбання);
- кількість необхідного та достатнього часу для огляду цінностей – розраховується з метою порівняння різних територій для розвитку історико-культурного туризму;
- історична, культурна, інша цінність пам'яток;
- сучасний стан та рівень збереженості історико-культурних ресурсів.

1.2. Сучасний стан, проблеми та перспективи використання історико-культурного потенціалу для цілей туризму.

Одним із найбільш перспективних напрямків розвитку туристичної діяльності є пізнавальний туризм. Багата та різноманітна історико-культурна спадщина є основою формування системи різнопланових туристичних маршрутів з метою забезпечення всебічного ознайомлення туристів з окремими сторонами матеріальної та духовної культури територіальних громад.

Історико-культурні туристичні ресурси – це сукупність створених у процесі історичного розвитку даної території пам'ятників матеріальної і духовної культури, які є об'єктами туристського інтересу. До групи історико-культурних рекреаційних ресурсів належать пам'ятки історії, історико-архітектурні пам'ятки, пам'ятки сучасної архітектури, унікальні споруди культури, спорту тощо.

Історико-культурний потенціал, матеріальні та духовні пам'ятки народу дуже важливі для формування світогляду народу, для задоволення матеріальних, в тому числі туристичних, потреб. У розвинених країнах світу цей туристичний ресурс активно використовують для отримання прибутку. Деякі країни, наприклад, Італія, Франція, значну частину прибутків, які дає рекреаційне господарство, отримують від вмілої експлуатації історико-культурного потенціалу. Цьому сприяє велика кількість пам'яток, їхня висока художня цінність, добра збереженість, вміла організація туристичних послуг.

В Україні під охороною держави перебуває понад 70 тис. пам'яток історії та культури, серед них понад 12 тис. особливо цінних у туристичному плані, які є зразками монументальних витворів мистецтва.

Пам'ятки архітектури в Україні розміщені нерівномірно. Основна їх частина знаходиться в західних областях України, а також у Київській, Хмельницькій, Вінницькій, Чернігівській, Сумській областях та Республіці

Крим. Східні і південні області не такі багаті на історичні пам'ятки, — найстаріші з них належать до XVII ст., що пов'язано з освоєнням території.

Характерним елементом пізнавальних ресурсів є соціальні та природні об'єкти, явища, події, походження яких тісно пов'язане з територією певної країни і тих поселень, що виникали на їх території.

Історико-культурний потенціал, матеріальні та духовні цінності народу мають важливе значення для розвитку туризму в Україні. Пам'ятки культури, історії, архітектури, народної творчості – усе надбання українського народу відрізняється унікальністю і неповторністю, тож не може не привертати уваги іноземних туристів, адже людині завжди було притаманно цікавитися культурою та мистецтвом інших етнічних груп.

Історико-культурні ресурси є найважливішою складовою частиною *історико-культурного потенціалу*, під яким розуміється сукупна здатність історико-культурних, природних, соціально-економічних та інших факторів та передумов забезпечувати включення культурної спадщини до соціально-економічного та культурного розвитку певної території (рис. 1.2.1).

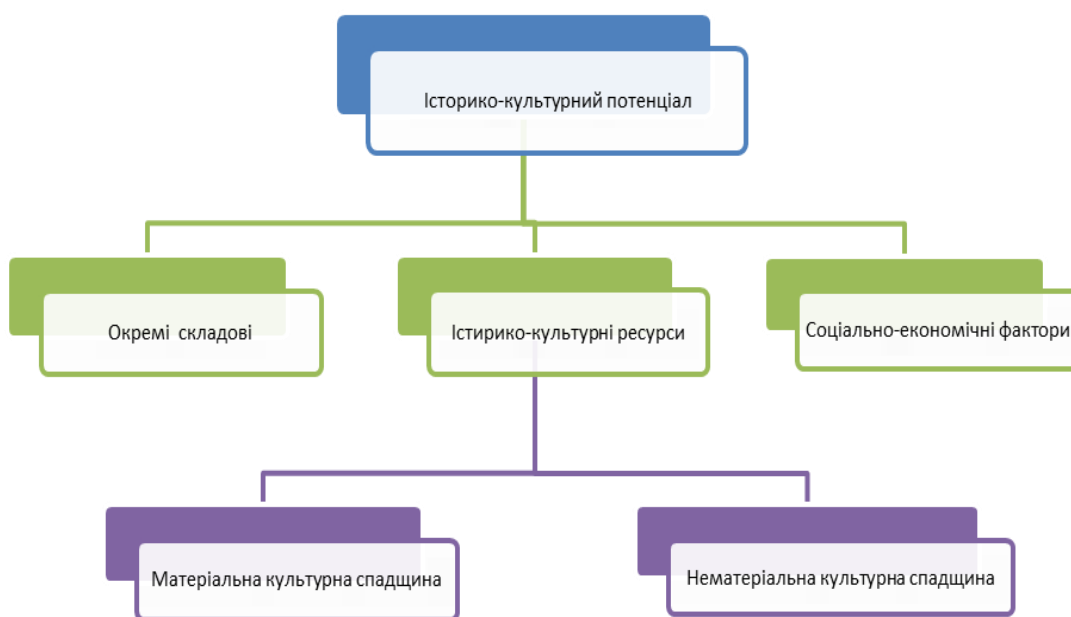

Рис. 1.2.1. Структура історико-культурного потенціалу

Одним з найпоширеніших атрибутів поведінки туристів є фотографія. Її роль у туризмі ніколи не вивчалась детально, але вона однозначно збільшує туристичну привабливість Хмельницької області. Під туристичною фотографією розуміють як фотографії, зроблені туристами, так і фотографії, надані туристам членами приймаючої спільноти. Водночас вважається, що фотографія і туризм тісно пов'язані між собою. Фотографії відіграють вирішальну роль у просуванні туристичних напрямків, працюючи за допомогою різноманітних засобів масової інформації, включаючи брошури, телевізійні рекламні ролики та картинні листівки. Необхідно зауважити, що практику фотографування часто вважають тісно пов'язаною зі станом туриста. На нашу думку, це явище може являти собою самостійно змінне «замкнуте коло репрезентації», в якому туристичні фотографії відображають і інформують зображення місця призначення.

Існує два джерела впливу на навколишнє середовище, пов'язаних з туризмом: перше – це вплив самої туристичної діяльності, а інше – вплив об'єктів, наданих для туристичної діяльності. Вплив техногенного середовища включає затори, шум і сміття, викликані збільшенням гостей до району, а також нестачу простору та навколишнього середовища, що призводить до перевантаження фізичних об'єктів. Найкращий спосіб вирішення таких проблем, викликаних розвитком екскурсійного туризму, — покращити напрям рішень щодо підвищення рівня екологічної грамотності людей, зокрема екскурсантів. Тоді вдасться зменшити негативний вплив розвитку туризму та досягти мети сталого розвитку туризму. Також необхідно зауважити, що із розвитком екскурсійного туризму завжди зростає попит на прісну воду. Тому цей сектор може створити значний тиск на наявні ресурси прісної води. Ці тиски є особливо помітними, коли вони зосереджені в регіонах з малою кількістю викопних водних ресурсів або їх відсутністю (наприклад у селах). Швидкість поновлення водоносного горизонту та джерел поверхневих вод досить повільна, можливе супутнє зменшення споживання води вдома у місцевих жителів. Таким чином у селах

Хмельницької області може надовго осісти відчуття несправедливості, тому що споживання води, пов'язане з туризмом, завжди конкурує з місцевим попитом. Зацікавлені сторони туризму мають фінансові ресурси для інвестування в приватну інфраструктуру, але багато домогосподарств не можуть собі дозволити навіть вартість підключення до громадського водопостачання. Це свідчить про те, що місцеве середовище може зазнати шкоди від розвитку туризму. До речі, вода є одним з найцінніших ресурсів туризму, оскільки забезпечує живлення всіх індустрій туризму (готелі, ресторани, дозвілля, транспорт). Питання використання води туризмом останніми роками привертає увагу. Про це свідчить і факт, що тема Всесвітнього дня туризму ООН у 2013 році стала: «Туризм і вода». Використання води стає критичним, коли туристичні підприємства розташовуються в екологічно чутливих районах, таких як парки, прибережні зони чи острови. Отже, у Хмельницькій області спочатку потрібно обдумати дане питання, а потім займатися питанням збільшення кількості екскурсантів.

Не всі туристичні дестинації є туристичними ресурсами, але кожна з них може бути носієм властивостей (інформації, престижу, моди тощо), які будуть затребувані туристами. Якщо ці властивості експлуатуються і приносять дохід, об'єкт стає ресурсом. Якщо туристичні потреби об'єктів не сформовані або не можуть бути використані економічні можливості та наявні технології, то ці об'єкти не враховуються ресурсом. Повинні бути техніко-економічні можливості для впровадження ресурсу в туристично-господарський оборот. Наприклад, Альпійський регіон був туристичним місцем протягом трьох століть з такими ресурсами, як круті гірські схили, мінеральні води та гірський клімат. Але поява масового попиту на їх використання з одночасним розвитком транспорту зробило Альпи провідним регіоном зимового туризму. Інший приклад: Кременецькі гори є водночас геологоморфологічним феноменом Північно-Подільського уступу, місцем розташування рідкісних екосистем та пам'яток історії та культури багатьох європейських народів. З наукової точки зору, Кременецькі гори є одним з

унікальних регіонів України, який виділяється спорідненістю геологічною будовою, рельєфом, рослинним і тваринним світом, мальовничими ландшафтами, сприятливим кліматом для рекреаційного використання. Інтерес до цього регіону підсилюють етнічні традиції, старовинна культура, гостинність місцевого населення. Велике пізнавальне та еколого-просвітницьке значення мають природні та історико-культурні комплекси та об'єкти. Проте область залишається лише перспективною для розвитку рекреаційно-оздоровчого, туристичного та зимового спорту через техніко-економічні можливості для впровадження цих ресурсів у туристично-господарський оборот та масовий ринок.

Споживачі висувають вимоги до туристичних ресурсів, пов'язаних з можливістю:

- використання природних цінностей (обстеження пам'яток природи, заповідних територій, вивчення ландшафту тощо);
- засвоєння культурних цінностей (огляд пам'яток історії, культури, архітектури, відвідування музеїв, виставок, театрів);
- спортивні (піші, водні, лижні, велосипедні, автомобільні та мотоциклетні походи, спортивні ігри);
- самодіяльність (рибалка, полювання).

В економіко-управлінському підході туристичні ресурси розглядаються як специфічний економічний простір, сукупність ринкових відносин, що забезпечує інтенсивне виробництво та споживання туристичних послуг, а туристична дестинація аналізується як об'єкт управління, система управління, що поєднує різноманітні бізнес і некомерційну організацію.

Соціокультурний аспект вивчення туристичних ресурсів зосереджується на культурних константах дестинації, тобто на історико-архітектурних, художніх, релігійних, етнографічних пам'ятках, соціально-побутових традиціях, звичаях, поглядах і нормах суспільства, громади, яка приймає туристів.

Отже, виходячи з передумови вивчення поглядів людей на розвиток культурного туризму, збереження загального середовища сільських громад та екологічної обізнаності екскурсії – це слушна пропозицією для сталого розвитку екскурсійного туризму в Хмельницькій області, а також сільської місцевості загалом. Однак розвиток туризму має позитивний і негативний вплив на економічний, соціальний та екологічний рівень. Отримання різних точок зору є стимулом для отримання найкращих пропозицій щодо збільшення перспективності.

1.3. Історико-культурна спадщина основних туристичних центрів України.

Україна увійшла в ХХІ століття в стані економічної та екологічної кризи з пошуками шляхів виходу з неї і намаганнями включитися до світових економічних процесів та прагненнями інтегруватися в європейський простір. Це спонукає не тільки державні структури різного рівня, а й, насамперед, науковців до пошуків нових підходів щодо аналізу стану держави та її регіонів, напрямів активізації всіх складових потенціалу їхнього піднесення, що потрібно для формування шляхів нового якісного розвитку економіки країни й підвищення рівня життя населення. При опрацюванні регіональних стратегій розвитку слід більше уваги звернути на важливий економіко-географічний чинник і потребу врахування всього різноманіття існуючих у регіонах історико-культурних пам'яток. За їхньою кількістю (понад 140 тис.) Україна належить до країн з багатою історико-культурною спадщиною.

Існуюча компонентна структура культурної спадщини України (рис. 1.3.1) визначається Законом України «Про охорону культурної спадщини», згідно з яким об'єкти культурної спадщини за типами поділяються на:

- споруди (витвори);
- комплекси (ансамблі);
- визначні місця.

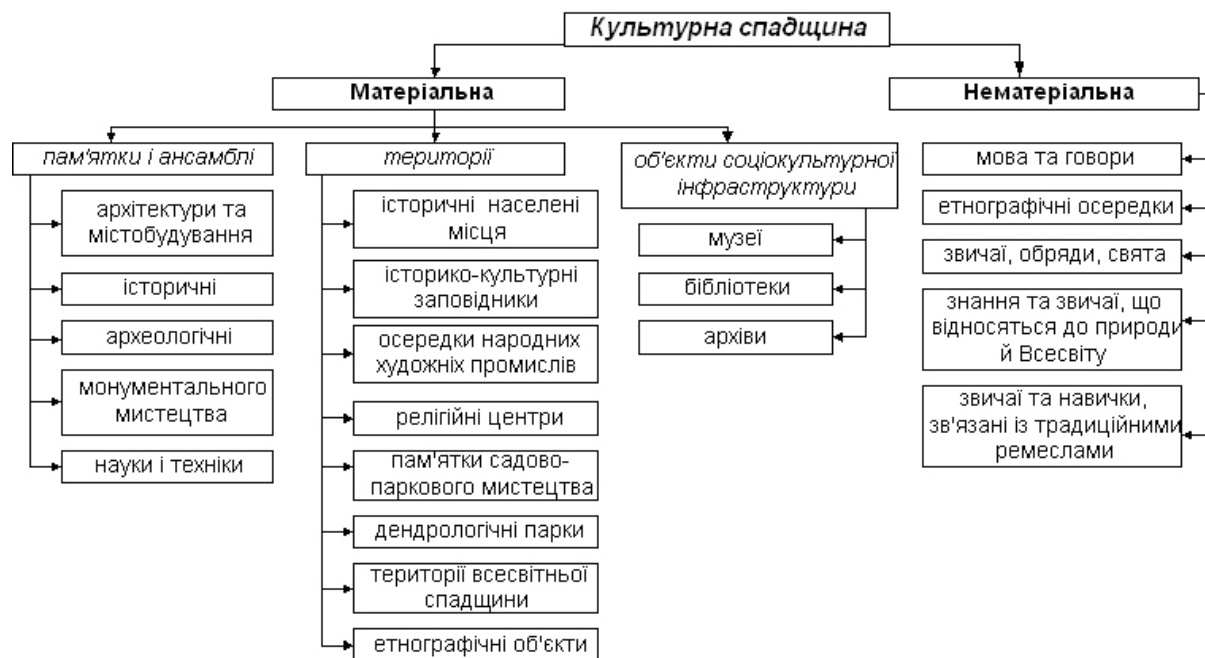

Рис. 1.3.1. Компонентна структура культурної спадщини

За видами об'єкти культурної спадщини поділяються на:

- археологічні – рештки життєдіяльності людини (нерухомі об'єкти культурної спадщини: городища, кургани, залишки стародавніх поселень, стоянок, укріплень, військових таборів, виробництв, могильники, культові місця та споруди, їхні залишки чи руїни, печери, наскальні зображення, поля давніх битв, а також пов'язані з ними рухомі предмети), що містяться під земною поверхнею та під водою і є невідтворюваним джерелом інформації про зародження й розвиток цивілізації;

- історичні – будинки, споруди, їхні комплекси (ансамблі), окремі поховання та некрополі, місця масових поховань померлих та померлих (загиблих) військовослужбовців (у тому числі іноземців), які загинули у війнах, внаслідок депортації та політичних репресій на території України, місця бойових дій, місця загибелі бойових кораблів, морських та річкових суден, у тому числі із залишками бойової техніки, озброєння, амуніції тощо, визначні місця, пов'язані з важливими історичними подіями, з життям та діяльністю відомих осіб, культурою та побутом народів;

- об'єкти монументального мистецтва – твори образотворчого мистецтва як самостійні (окремі), так і ті, що пов'язані з архітектурними, археологічними чи іншими пам'ятками або з утвореними ними комплексами (ансамблями);

- об'єкти архітектури – окремі будівлі, архітектурні споруди, що повністю або частково збереглися в автентичному стані і характеризуються відзнаками певної культури, епохи, певних стилів, традицій, будівельних технологій або є творами відомих авторів;

- об'єкти містобудування – історично сформовані центри населених місць, вулиці, квартали, площі, комплекси (ансамблі) із збереженою планувальною та просторовою структурою й історичною забудовою, в тому числі поєднаною з ландшафтом, залишки давнього розпланування та забудови, що є носіями певних містобудівних ідей;

- об'єкти садово-паркового мистецтва – поєднання паркового будівництва з природними або створеними людиною ландшафтами;

- ландшафтні – природні території, які мають історичну цінність;

- об'єкти науки і техніки – унікальні промислові, виробничі, науково-виробничі, інженерні, інженерно-транспортні, видобувні об'єкти, що визначають рівень розвитку науки і техніки певної епохи, певних наукових напрямів або промислових галузей.

Найвищий рівень насиченості об'єктами культурної спадщини характерний для Львівської області та м. Києва. Вищий за середній показник мають Волинська, Тернопільська, Хмельницька області й м. Севастополь. Івано-Франківська, Чернівецька й Чернігівська області – це регіони, які середньо насичені об'єктами культурної спадщини. Показник, нижчий від середнього спостерігається в АР Крим, Вінницькій, Закарпатській, Дніпропетровській, Житомирській, Київській, Кіровоградській, Луганській, Миколаївській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Харківській, Херсонській й Черкаській областях. Найменший рівень насиченості

об'єктами культурної спадщини в Донецькій та Запорізькій областях (рис. 1.3.2).

Рис. 1.3.2. Насиченість регіонів України об'єктами культурної спадщини України (рейтингова оцінка).

Встановлено, що в більшості регіонів України рівень насиченості об'єктами культурної спадщини нижчий від середнього.

Висновок до першого розділу

Можна зробити висновок, що формування туристичного потенціалу регіону обумовлено можливістю використання туристичних ресурсів в організації і розвитку туристичної діяльності на певній території. Здатність суб'єктів туристичної діяльності ефективно використовувати туристичний потенціал регіону забезпечуватиме успішний розвиток як суб'єктів туристичної індустрії, так і регіону.

Таким чином, можна стверджувати, що кожен регіон на основі аналізу туристичних ресурсів формує туристичний потенціал, релевантний можливостям суб'єктів туристичної діяльності використовувати туристичні ресурси регіонів. Туристичний потенціал сприяє підвищенню привабливості території для туристів, а туристичні регіони – перспективними.

Як висновок підсумуємо, що Україна володіє значним туристично-ресурсним потенціалом, причому, він дозволяє активно використовувати для організації різноманітних видів туристичної діяльності практично усі регіони, кожен з яких має привабливі для іноземних туристів об'єкти.

Культурна спадщина є важливим фактором соціального, економічного і духовного розвитку територій різного рангу. Історико-культурне й природне багатство країни надає їй реальні можливості для економічного й соціального піднесення.

Нині відбувається активна інтеграція України до світового культурного простору, тому повноцінне та всебічне виявлення й вивчення культурної спадщини з метою виваженого використання і комплексного збереження її – стратегічне, державної ваги гуманістичне і науково-практичне завдання. Захист вітчизняної культурної і духовної спадщини визнано одним з пріоритетів Стратегії національної безпеки України.

Необхідно розуміти, що туризм сьогодні – могутній фактор регіонального розвитку. Туристичний сектор розширює об'єму продажу і збільшує кількість послуг у суміжних з туризмом галузях (наприклад, ЖКГ, оптова і роздрібна торгівля, будівництво, транспорт, громадське харчування і т.п.), економіка регіону тим самим отримує додаткові доходи. Імідж туристичної території у цій ситуації відіграє не останню роль. Привабливий імідж залучає до території нових відвідувачів та споживачів, які створюють умови для економічного і соціального зростання регіону. Туризм повинен розвиватися таким чином, щоб збагачувати місцеву економіку, раціонально і бережно використовувати природні ресурси, бути корисним місцевому населенню через забезпечення стабільної зайнятості, сприяти розвитку місцевих ремесел, народних промислів тощо. Головною зацікавленою стороною сталого розвитку туризму повинні виступати національні і регіональні органи державної влади та туристичні адміністрації. Саме держава через інструменти контролю та податкову політику повинна встановлювати межі та умови розвитку туризму.

Область розташована на південному заході Східно-Європейської рівнини в зонах лісостепу і змішаних лісів (Полісся). По території області протікає понад 3 тисячі річок і потічків. Найбільші ріки – Дністер, Південний Буг, Горинь, Случ, Збруч, Смотрич. Найбільші водосховища – Дністровське (на річці Дністер) та Щедрівське (на річці Південний Буг).

Клімат помірно-континентальний. Середньорічні температури: літня – плюс 19 градусів, зимова – мінус 3 градуси. Максимальна літня температура – плюс 36-38 градусів, зимова – мінус 31-35 градусів. Кількість опадів – 510-580 мм (середньорічна). Ґрунти: переважають сірі опідзолені та чорноземи.

Кордони:

Хмельниччина межує на сході – з Вінницькою, на заході – з Тернопільською, на північному заході – з Рівненською, на півночі – з Житомирською та на півдні – з Чернівецькою областями. Працює Подільська регіональна митниця.

Адміністративно-територіальні одиниці:

Районів – 3

Територіальних громад – 60 (в тому числі : міських – 13, селищних – 22, сільських – 25)

Міських населених пунктів – 37 (в тому числі : міст обласного значення – 6, міст районного значення – 7, селищ міського типу – 24)

Сільських населених пунктів – 1414 (в тому числі : селищ – 5, сіл – 1409)

Всього населених пунктів – 1451

Хмельницька область знаходиться на плато Подільської височини, яка тягнеться із заходу на схід вздовж одних із найбільших рік України – Дністра та Південного Бугу, область розташована на Поділлі та Південно-Східній Волині. Клімат помірно-континентальний, таким його роблять понад 3 тисячі річок загальною довжиною 2367 км, а ще 55 водосховищ і 2 тисячі ставків. Хмельниччина займає третє місце в Україні – після Криму і Карпат – за розмаїттям флори, нараховуючи понад 1700 видів рослин, з яких 116

занесені до Червоної книги України. І наразі понад 15% площі області – а це один із найкращих в Україні показників – належать до природно-заповідного фонду.

Надра Хмельниччини багаті на нерудні корисні копалини. У Хмельницькій області – єдиній в Україні – розвідані багатющі родовища сапонітових глин. Однак найбільш відомі її підземні моря – 12 потужних родовищ різноманітних мінеральних та столових вод, найпопулярніша з яких «Збручанська» – аналог трускавецької «Нафтусі».

В області є 2 Національних природних парки «Подільські Товтри» (найбільший парк у Європі) та «Мале Полісся».

Крім того, на Хмельниччині багато ботанічних пам'яток природи, зокрема Святе озеро на території Ізяславського району, геологічних пам'яток – печера «Атлантида» у с. Завалля Кам'янець-Подільського району, Бакотський скельний монастир.

Із ландшафтними і гідрологічними заказниками поєднується 2442 пам'ятки історії, 105 археології і 205 архітектури, 1104 рекомендованих до прийняття під охорону ЗУ «Про охорону культурної спадщини», 463 пам'ятки мистецтва.

Багата Хмельницька область на традиції. На теренах області панує різноманіття звичаїв, обрядів і промыслів характерних для Поділля і Південно-східної Волині.

Починаючи із 16 ст. Подільський край був «Меккою» гончарного мистецтва, а із 18 ст. ще й обробки каменю. На початок 19 ст. на теренах області сформувалися три великих гончарних центра: Адамівка – Зіньків, Смотрич та Заміхів та існувало безліч малих локацій виготовлення кераміки.

Своєрідністю відрізнялося декоративне мистецтво, яке у спадок нам залишило два характерних типи розписів: Самчиківський та Подільський, які на сьогоднішній день активно відроджуються і розвиваються.

У області діють близько 160 закладів готельного типу на близько 6000 ліжок/ місць, близько 700 закладів громадського харчування і 137

туристичних фірм. Туристична пропускна спроможність близько 7000 чоловік у день.

2.2. Оцінка ресурсного потенціалу території

У ринкових умовах успішна реалізація стратегічних напрямків розвитку регіону у значній мірі залежить від ефективності використання його потенціалу. Потенціал формується під безпосереднім впливом факторів внутрішнього і зовнішнього середовища, що орієнтують регіон на досягнення довгострокових цілей розвитку у відповідності з наявним ресурсним забезпеченням. Ефективність використання потенціалу регіону визначає результативність діяльності довгострокових цілей та потребує принципово нових підходів до формування його потенціалу.

Категорію «ресурсний потенціал» О. Ульянченко трактує як сукупність ресурсів певної кількості і якості, які необхідні для розширеного відтворення еколого-соціально-економічної системи, і які через свою абсолютну або відносну обмеженість задають межі поточного й майбутнього розвитку.

Ресурсний потенціал регіону являє собою джерело і засіб його відтворення, а також відіграє ключову роль у визначенні функцій, спрямованості та динаміки розвитку. Його можна оцінити шляхом комплексного аналізу сукупності ресурсів – внутрішніх складових потенціалу.

Отже, він визначає і потенційну можливість їх споживання в процесі суспільного виробництва характеризує не весь запас ресурсу, що є в природі або суспільстві, а тільки ту його частину, яку можна одержати з урахуванням досягнутого рівня технологічного розвитку суспільства та економічної доцільності залучення в суспільне виробництво включає не тільки систему ресурсів, що склалася, а й альтернативні ресурси та їх джерела, тобто нові види ресурсів, які раніше не існували, можливість використання яких науково обґрунтована, і отримання (або використання) передбачено в даному періоді та на перспективу завдання щодо досягнення кінцевих, соціально

значущих результатів на перспективу значною мірою визначаються ресурсним потенціалом суспільства (країни, регіону).

Існують різні підходи до класифікації ресурсного потенціалу. Так, у сучасній науковій літературі вживаються різні категорії потенціалу, зокрема: поселенський, демографічний, природний, трудовий, кадровий, економічний (виробничий), соціальний, інформаційний та фінансовий, що характеризують компонентну структуру сукупного потенціалу.

Проаналізуємо більш детально кожний елемент ресурсного потенціалу Хмельницької області.

Природний потенціал. Потенціал природних ресурсів – це здатність природного комплексу або його окремих компонентів задовольняти потреби суспільства в енергії, сировині, здійсненні різноманітних видів господарської діяльності. Природний потенціал території – це цілісна система складно організованих об'єктів.

Хмельницька область як адміністративно-територіальна одиниця у складі України утворена 22 вересня 1937 року. Розташована на південному заході Східноєвропейської рівнини в зонах лісостепу та мішаних лісів (Полісся). До 4 січня 1954 р. мала назву Кам'янець-Подільська область, адміністративним центром якої до 1941 р. було м. Кам'янець-Подільський. Територія області лежить між $48^{\circ}27'$ та $50^{\circ}37'$ північної широти й між $26^{\circ}09'$ та $27^{\circ}56'$ східної довготи. Межує на сході з Вінницькою, заході – Тернопільською, північному заході – Рівненською, півночі – Житомирською та півдні – Чернівецькою областями. Територія області становить 20,6 тис. кв. км. Протяжність з півночі на південь 256,2 км., із сходу на захід – 192,5 км. В адміністративному відношенні область поділена на: 20 районів; 13 міст, в тому числі 5 міст обласного підпорядкування (Хмельницький, Кам'янець Подільський, Шепетівка, Славута, Нетішин), 24 селища міського типу; сільських населених пунктів – 1,417. Найбільшими містами області є її центр місто Хмельницький і місто Кам'янець-Подільський. Інші міста за кількістю населення невеликі.

Виробничий потенціал. Найвагомішою складовою ресурсного потенціалу регіону є виробничий потенціал. Стан і перспективи розвитку регіону залежать передусім від його економічного розвитку, сфери виробництва матеріальних і нематеріальних благ. Виробничий потенціал регіону визначається як реальний обсяг продукції, який можливо виробити за умови повного використання наявних ресурсів регіону; наявні і потенційні можливості виробництва, наявність факторів виробництва, забезпеченість його певними видами ресурсів.

В Хмельницькій області основу виробничого потенціалу становить мале і середнє підприємництва, вони є важливою складовою щодо сприяння насиченості ринку товарами та послугами, створення нових робочих місць і зменшення безробіття. Станом на 01 січня 2016 року кількість діючих малих підприємств в області становить 9452 одиниці та збільшилася до початку 2018 року на 332 одиниці або на 3,6%. До категорії середнього підприємництва належить 371 підприємство та 10 суб'єктів підприємницької діяльності-фізичних осіб. Ними було випущено продукції в обсягах, що подані в додатку А.3, в територіальному розрізі. Лідерами області є м. Хмельницький, м. Кам'янець-Подільський та м. Нетішин. Вони забезпечують більше 60% обсягів реалізації промислової продукції області. Індекс промислової продукції за підсумками 2018 року у порівнянні з 2017 роком становив 95,6% (по Україні – 86,6%). За цим показником серед регіонів держави Хмельниччина посіла 11 місце (таблиця 2.1).

Інфраструктурний потенціал. Транспортно-дорожній потенціал. Хмельницька область має добре розвинуту транспортну мережу. Важливе значення має її положення на транспортних шляхах, що зв'язують основні промислові райони України (столичний, Харківський, Придніпров'я, Донбас) і Росії, а також чорноморські порти із західноукраїнськими областями та країнами Центральної і Східної Європи. Залізнична мережа області відноситься до Південно-Західної залізниці. У північному напрямку залізничні колії та станції обслуговує Козятинська дирекція залізничних

перевезень, у південному, східному та західному – Жмеринська дирекція залізничних перевезень. В межах області діє 40 вантажних станцій. Мережа доріг загального користування на території області складає 7168,8 км.

Інвестиційний потенціал. Інвестиційний потенціал регіону – це максимальні можливості регіону щодо раціонального залучення та використання інвестиційних ресурсів з врахуванням природно-геополітичних та соціально-економічних передумов здійснення інвестиційної діяльності з метою досягнення сталого розвитку регіону. У 2018 році підприємствами області в розвиток економіки за рахунок усіх джерел фінансування вкладено 6523,9 млн. грн. капітальних інвестицій, що в порівнянних цінах на 36,5% більше обсягу капітальних інвестицій за 2017 рік. Найвагомішу частку з них (98,5% загального обсягу) становлять інвестиції у матеріальні активи, з яких у житлові будівлі – 44,3% усіх інвестицій, у машини, обладнання та інвентар – 26,7 відсотка. У нематеріальні активи вкладено 1,5% загального обсягу капітальних інвестицій.

До п'ятірки основних країн-інвесторів, на які припадає 87% загального обсягу прямих інвестицій, належать: Нідерланди – 102,6 млн. доларів, Кіпр – 15,3 млн. доларів, Польща – 13,5 млн. доларів, Німеччина – 7,5 млн. доларів, Велика Британія – 5,7 млн. доларів.

Аналіз розвитку ринку туристських послуг

Туристичні підприємства тяжіють до регіонів з найбільш багатим і багатогранним туристичним потенціалом. З точки зору туристичного освоєння та використання, одним з них є Поділля, зокрема Хмельницька область. Цей регіон багатий історично-культурними пам'ятками, природно-кліматичними умовами, має вигідне географічне розташування. Хмельницька область багата історико-культурними пам'ятками загальнодержавного значення, найбільша кількість яких зосереджена у містах Кам'янець-Подільському, Старокостянтиніві, Меджибожі тощо. Розвиток туристичної сфери регіону розпочався в радянський період, за якого вона була сформована відповідно до адміністративних планів розвитку без урахування

рекреаційних особливостей. Туризм розвивався в першу чергу за рахунок державного фінансування. Основний туристичний потенціал Хмельниччини включає мальовничу природу (р. Дністер, Товтри, ліси та озера на півночі області), мінеральні води (Нафтуса, Миргородського типу та радонові води), історична й архітектурна спадщина (м. Кам'янець-Подільський, селище Меджибіж, с. Самчики) і санаторії для медичного лікування і відновлення здоров'я. Існує 269 природоохоронних зон і об'єктів: 39 заказників (включаючи 15 державного значення), 198 пам'яток природи (4 державного значення), ботанічний сад у м. Кам'янець-Подільський, 7 природних заповідників, 24 парки, яким присвоєно статус пам'яток природи/паркового мистецтва (включаючи 8 державного значення) та одна пам'ятка ЮНЕСКО (дуга Струве, 3 з 4 елементів якої, наявних в Україні, знаходяться на території області). Найвизначніші туристичні місця області: Національний природний парк «Подільські Товтри», Національний історико-культурний заповідник «Кам'янець», державні історико-культурні заповідники «Товтри» і «Самчики». Також існують цікаві історичні об'єкти (в населених пунктах Сутківці, Антоніни, Губин, Ізяслав, Гриців, Зіньків, Старокостянтинів, Пилява, Жванчик, Сатанів, Іванківці тощо), низка санаторно-курортних закладів і центрів відновлення здоров'я на базі мінеральних вод. Поєднання ландшафтних та історико-культурних ресурсів створює необхідні передумови для активізації розвитку підприємництва у сфері туризму. Крім цього Хмельниччина характеризується відносно невисокою концентрацією промисловості, порівняно сприятливою екологічною ситуацією і значним потенціалом рекреаційних ресурсів. Туристичний потенціал області активно просувається на ринок юридичними та фізичними особами, які є суб'єктами туристичної діяльності.

Динаміка кількості суб'єктів підприємницької діяльності в туризмі в Україні у довоєнний період була зростаючою, тоді як у Хмельницькій обл. за 2016–2017 рр. цей показник практично не змінювався. Тенденція двох останніх років і в країні і в області однаково невтішна. В Україні у 2019 р.

кількість фізичних осіб-підприємців та юридичних осіб серед загальної їх кількості в туризмі була майже однаковою (1785 і 1397 відповідно). Водночас, у Хмельницькій обл. у структурі підприємств переважали фізичні особи-підприємці: у 2019 р. їх удвічі більше, ніж юридичних (у 2016 р. – у 1,5 рази). Вказана тенденція свідчить про зацікавленість підприємницькою діяльністю в галузі туризму з боку місцевого населення. Питома вага отриманих суб'єктами туристичної діяльності області доходів у сукупному показнику по Україні залишалась незначною у періоді 2016–2019 рр. – 0,18%. За наявного туристичного потенціалу така тенденція є тривожною. Геополітичні та соціально-економічні зміни, розвиток інформаційних технологій суттєво вплинули на динаміку туристичного потоку в Хмельницькому регіоні, призвели до трансформування туристичної галузі з такої, що орієнтована на обслуговування організованих туристів, на багатогалузеву сферу діяльності, спрямовану на задоволення різноманітних потреб індивідуальних подорожуючих. Комплексний та мобільний характер сучасного туризму сформував попит на безпечне та комфортне для життя і здоров'я середовище, здатне забезпечити всі необхідні умови для реалізації громадянами права на відпочинок та свободу пересування. Загальна кількість обслугованих туристів туроператорами та турагентами Хмельницької обл. у 2019 р. становила 25 476 осіб, що на 4,2% більше, ніж у 2017 р. Виявлена тенденція є особливо позитивною на фоні скорочення кількості обслугованих туристів в Україні на 41,5%. Переважно це спричинено зростанням чисельності обслугованих громадян України фізичними особами підприємцями. Спостерігається тенденція до нарощення кількості громадян країни, що подорожують у її межах. Варто враховувати, що внутрішні туристи здійснюють ще і самодіяльні туристичні подорожі, які не потребують звернень за послугами до туристичних операторів і агентів. Питома вага туристів та екскурсантів, обслугованих туроператорами та турагентами Хмельницької обл., які є юридичними особами, становила у 2019 р. 0,9% аналогічного показника в Україні. Відповідна питома вага щодо

фізичних осіб-підприємців була помітно більшою – 7,4%, що є наслідком зростання загальної кількості і активності даної категорії господарюючих суб'єктів у галузі туризму області.

Кількість реалізованих на Хмельниччині туристичних путівок туроператорами у 2018 р. становила всього 272, тоді як у 2016 р. – 6 009. Активність турагентів з реалізації туристичних путівок різко зростала за аналізований період: стосовно юридичних осіб – ця кількість збільшилась у 2,4 рази, а стосовно фізичних осіб-підприємців – у 1,1 рази. Така розбіжність між юридичними і фізичними особами-підприємцями регіону свідчить про зростання рівня довіри споживачів до туристичних агентів і запровадження цими суб'єктами підприємницької діяльності цінової політики лояльності.

Таблиця 2.2.1

Кількість туристів та екскурсантів, обслугованих туроператорами та турагентами Хмельницької області, осіб

Показники	2016	2017	2018	2016	2017	2018
Юридичні особи			Фіз. особи підприємці			
Кількість обслугованих туристів	13918	10589	11130	10484	8438	14296
У тому числі:						
- громадян України, що подорожують в межах території України	5261	2773	2858	4151	3881	7331
- громадян України, що подорожують за кордоном	8657	7816	8272	6309	4557	6956
- громадян інших країн	-	-	-	24	-	-
Кількість обслугованих екскурсантів	8158	6482	5823	9564	6633	5256
- з них іноземні громадяни	-	-	-	22	-	8

Потрібно враховувати також уміння фізичних осіб підприємців швидше пристосовуватись до змін ринкової кон'юнктури, яка різко переорієнтувала туризм у напрямку розвитку національного його сегменту. За даними офіційної статистики, у 2018 р. туроператорами області реалізовано усі путівки виключно іншим організаціям; тур агентами – виключно громадянам України для виїзду за кордон (без країн СНД) та для подорожей в межах нашої країни.

Подолання вказаних негативних тенденцій, створення системних та комплексних передумов для сталого розвитку туризму регіону має стати одним з пріоритетних напрямів забезпечення сталого розвитку області в цілому та суттєвою складовою у вирішенні питань підвищення якості життя населення.

У червні 2018 р. місцеві бюджети Хмельниччини поповнилися на 46 тис. грн. туристичного збору. Попереднього року за цей період було сплачено 28 тис. грн збору, що засвідчує активізацію мандрівок по області. Загалом, за даними фіскальної служби, за перше півріччя 2018 р. місцеві бюджети регіони отримали 329 тис. грн туристичного збору. За умови розвитку належної інфраструктури ця сума може значно збільшитись. Туристична сфера виконує значну соціальну функцію на регіональному рівні, оскільки сприяє зайнятості населення. У Хмельницькій області з 2016 до 2018 р. середньооблікова кількість штатних працівників суб'єктів туристичної діяльності стабільно зростала як на підприємствах, що є юридичними особами, та і на тих, що є фізичними особами-підприємцями, після чого динаміка змінилась на протилежну. В Україні ж скорочення цих показників почалось уже з 2016 р. На жаль, екскурсійні послуги у галузі продовжують надавати працівники, які працюють у «тіні», що не покращую картину зайнятості населення та не сприяє поповненню місцевих бюджетів. За зростаючої динаміки залучення до лав штатних працівників спеціалістів віком до 30 років в країні, на Хмельниччині їх ставало все менше. Світовий досвід показує, що розвитку туризму сприяє

залучення до діяльності підприємств галузі працівників з відповідним освітньо-кваліфікаційним рівнем.

В Україні питома вага дипломованих фахівців у галузі туризму серед штатних працівників туристичних підприємств обох видів поступово зростала за 2015–2017 рр. і припинила зростати, залишаючись приблизно однаковою до 2019 р. (близько 50%). Водночас у Хмельницькій області цей показник для туристичних підприємств, що є юридичними особами, зріс лише у 2017 р., досягнувши у 2019 р. свого мінімального значення (1/3). Для фізичних осіб-підприємців галузі на регіональному рівні 2019 р. став переламним: частка штатних працівників з вищою або середньою спеціальною освітою в галузі туризму перевищила половину.

2.3. Найважливіші напрямки стратегічного розвитку туристичного потенціалу Хмельницької області.

Стратегічне управління розвитком туризму в регіоні передбачає розгляд двох основних взаємопов'язаних блоків управління – планування та регулювання (рис.2.3.1). *Планування* передбачає аналіз, концептуалізацію, стратегування та програмування туризму і виходячи з планування відбувається *регулювання* впровадження управління туризмом, а саме адаптація, коригування, моніторинг та реалізація.

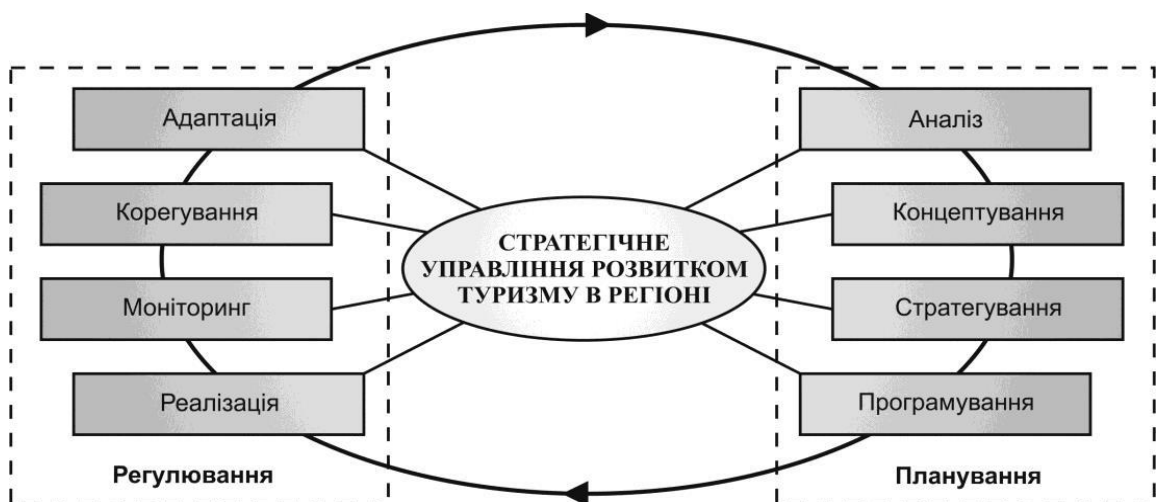

Рис.2.3.1. Стратегічне управління розвитком туризму в регіоні

Якщо ми хочемо, щоб національний туризм розвивався стійко, нам необхідно розробити та впровадити відповідну стратегію. Принципова ланка

цієї стратегії – схема комплексної територіальної організації відпочинку і туризму регіону.

Стратегія розвитку туризму передбачає наступні перманентні операції:

- оцінку існуючого туристичного ринку, визначення найбільш перспективних його сегментів і прогноз туристично-рекреаційних потоків;
- розробку пропозицій з організаційної і функціональної структури головних (першочергових) туристичних зон і об'єктів, їх реконструкції, поліпшенню соціальної інфраструктури та доступу до них;
- визначення джерел інвестування і кола осіб (організацій), зацікавлених і сприяючих розвитку туристичної діяльності в регіоні і країні.

Можна виділити початкові проблеми, без вирішення яких стратегія приречена. Вони обумовлені відсутністю у нас багатьох базисних компонентів ефективної системи туризму, а саме:

- індустрії туризму як самостійній галузі народного господарства;
- єдиної методики аналізу ринку і повноцінної статистичної звітності про потоки туристів в країні та регіонах, що ускладнює їх оцінку і прогнозування;
- відповідних міжнародним стандартам комфорту помешкань для іноземних туристів при невідповідно високих цінах на нього;
- державних і приватних інвестицій в сферу туризму і як наслідок цього подальшій зацікавленості вітчизняних і зарубіжних інвесторів;
- єдиної системи наукового і рекламно-інформаційного забезпечення туристичного продукту на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Стратегію розвитку та маркетингу туризму в регіоні я пропоную розглядати в п'яти основних блоках: аудиті туристичного потенціалу, антропогенному впливі на природне середовище, ідентифікації основних туристичних продуктів, туристичної політики та, безпосередньо, концепції розвитку та маркетингу туризму, які розглядаються в розрізі регіону (рис.2.3.2.). Кожен з вказаних блоків передбачає дослідження певних питань.

Аудит туристичного потенціалу регіону: географічне розташування, рельєф, гідросфера та водні ресурси, клімат та кліматичні ресурси, ґрунтовий покрив та земельні ресурси, рослинний покрив та рослинні ресурси, лісові ресурси, тваринний світ та його ресурси, природно-заповідні території та об'єкти, екологічна мережа.

Рис.2.3.2. Схема стратегії розвитку та маркетингу туризму в регіоні

Антропогенний вплив на природне середовище регіону: мережа розселення, демографічна характеристика, ринок праці, інженерно-транспортна та соціальна інфраструктура (транспорт, зв'язок та телекомунікаційні системи), комунальне господарство (водопостачання, водовідведення, теплові мережі, газопостачання, електропостачання, благоустрій територій), розвиток соціальної та ринкової інфраструктури (заклади торгівлі, заклади ресторанного господарства, фінансово-кредитна інфраструктура), охорона здоров'я, культура та мистецтво (етнокультура

регіону, інфраструктура культурних закладів, пам'ятки культури і архітектури).

Ідентифікація основних туристичних продуктів регіону: 1 група пріоритетних видів туризму (гірський (гірськолижний) туризм, піший туризм, лікувально-оздоровчий туризм, сільський зелений туризм, культурно-пізнавальний та екскурсійний туризм, екологічний туризм); 2 група (діловий туризм, дитячий туризм, молодіжний туризм, спортивний туризм, водний туризм); 3 група (релігійний туризм, пригодницький туризм, туризм осіб з особливими потребами).

Туристична політика регіону: аналіз нормативно-правової бази в Україні та регіоні; державне та муніципальне управління в галузі туризму; аналіз регуляторної діяльності в галузі туризму регіональної обласної ради та адміністрації; основні учасники туристичного ринку регіону, залучені до розвитку туризму: управління туризму головного управління туризму і культури облдержадміністрації, громадські організації, бізнес-асоціації; фінансування розвитку туризму в регіоні з обласного бюджету та бюджетів районів, міст обласного підпорядкування; участь у європейських проектах; підготовка кадрів для туристичної галузі.

Концепція розвитку та маркетингу туризму в регіоні: бачення, місія, мета та стратегічні цілі; SWOT-аналіз розвитку регіону як туристичного; стратегічне бачення регіону як туристичного; стратегічна місія, мета, стратегічні цілі; створення цікавої та унікальної туристичної пропозиції на основі туристичного потенціалу регіону; забезпечення галузі висококваліфікованими кадрами для обслуговування туристів; управління розвитком туризму в регіоні; забезпечення збалансованого розвитку регіону та управління туристичним середовищем; формування інституційного оточення та налагодження міжсекторного партнерства; стратегія маркетингу та просування регіону на внутрішньому та міжнародному туристичних ринках; фінансове забезпечення Стратегії розвитку та маркетингу туризму в

регіоні; моніторинг та контроль за виконанням Стратегії розвитку та маркетингу туризму в регіоні.

Стратегія розвитку Хмельницької області повинна враховувати:

- досягнення європейських і світових параметрів співвідношення якості послуг і цін на ці послуги на основі системних заходів щодо стандартизації рівня якості послуг і економічного стимулювання підприємств до їх підвищення;

- якнайшвидшу адаптацію нормативно-правових і законодавчих актів галузі рекреації і туризму до стандартів, прийнятих у європейському співтоваристві;

- залучення зовнішніх інвестицій до реалізації програми регіонального розвитку, окремих проектів, що входять до її складу, зокрема на розвиток інфраструктури для обслуговування рекреаційних потоків,

- транспорт, торгівлю, зв'язок, виробництво продукції для використання у курортно-рекреаційній діяльності і сфері послуг;

- створення привабливого туристичного іміджу регіону та просування регіонального турпродукту на національний та міжнародний туристичний ринок;

- введення в експлуатацію новозбудованих рекреаційних об'єктів на основі розробки економічного механізму стимулювання інвестиційної діяльності у цій сфері;

- комплексний підхід до підвищення якості прийому туристів та сервісного обслуговування;

- доведення до норм і міжнародних стандартів класифікації готелів, сертифікації інших приймаючих структур;

- доведення до міжнародного рівня організації ресторанної справи та її сервісного обслуговування;

- розширення кількості і якості туристичних послуг, що надаються;

- організацію турів, що дадуть змогу якнайкраще ознайомитися із запропонованою продукцією і оцінити якість прийому;

- здійснення системного маркетингу ринку туристичних послуг;
- створення сприятливих умов для інвестицій, податкового і митного регулювання розвитку регіону;
- забезпечення раціонального використання та охорони туристичних ресурсів регіону, створення програм та планування подальших перспектив розвитку туристичного регіону.

Створення іміджевих брендів має ґрунтуватися на: збереженні, раціональному використанні найвизначніших пам'яток історико-культурної спадщини, залученні їх до туристичної інфраструктури; розробці археологічних та історичних туристичних маршрутів; оновленні й доповненні експозицій, розвиткові виставкової діяльності музеїв; створенні розвинутої історико-туристичної інфраструктури для поліпшення інформаційної та експозиційної значущості історичних об'єктів; збереженні й охороні пам'яток, вжитті заходів щодо запобігання порушенням установлених режимів їх використання.

Таким чином, активізація досліджень регіональної науково-історичної проблематики, поглиблення «регіоналізації» досліджень є одним із важливих чинників, що сприяють виразнішому окресленню індивідуального обличчя історико-культурних областей України, їх самобутнього образу з усіма етнографічними й історичними складовими. А створення й закріплення в масовій культурі конкретних символів сприятиме просуванню в суспільстві відповідних культурних цінностей і формуванню нових суспільних ідеалів.

Висновок до другого розділу

Масштабність і важливість туризму свідчать про приналежність туризму до стратегічних галузей економіки країни, що вимагає безпосереднього державного регулювання, з метою забезпечення пропорційності розвитку територіальних та галузевих господарських комплексів, обґрунтування політики зайнятості, забезпечення зростання бюджетних доходів і управління станом платіжного балансу.

Численні зв'язки туризму з іншими галузями економіки породжують зовнішні економічні, екологічні і соціально-культурні ефекти, поширення яких часто знаходиться поза сферою контролю суб'єктів туристичної діяльності. Державне регулювання розвитку туризму має бути спрямоване на мінімізацію негативних і збільшення позитивних наслідків зовнішніх дій.

На закінчення перерахуємо заходи, точніше, найважливіші напрями заходів, реалізація яких необхідна для успішного впровадження стратегічних планів стійкого розвитку туризму на регіональному рівні:

- реконструкція готельного господарства та впровадження альтернативних форм розміщення туристів (приватних готелів-пансіонів, відновлення нерентабельних рекреаційних установ, оренда житла тощо);
- розширення (модернізація) сфери туристичних послуг;
- стандартизація і сертифікація туристичного продукту і туристичних послуг;
- реорганізація системи обліку і контролю ринку, визначення найбільш перспективної і прибуткової категорії туристів і пріоритетних для розвитку видів туризму;
- організація рекламної кампанії з популяризації туризму та його об'єктів в регіоні і за його межами (вітчизняний і міжнародний ринок), можливість проведення регіональних і участь в національних туристичних ярмарках та виставках;
- визначення сільськогосподарських і фермерських господарств (особливо конеферм, звіроферм та експериментальних господарств), на базі яких можливий розвиток сільського туризму;
- забезпечення підготовки кадрів для туристичної галузі в регіоні;
- розробка проектної і науково-дослідної документації з розвитку, реставрації, реконструкції, модернізації об'єктів і територій туризму, реабілітація раніше популярних, але втрачених та занедбаних туристичних маршрутів і розробка нових.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ І ВИКОРИСТАННЯ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ХМЕЛЬНИЧЧИНИ

3.1. Пропозиції щодо розроблення комплексної програми збереження і використання історико-культурної спадщини регіону

Історико-культурна спадщина є одним з головних чинників формування української національної ідентичності та відродження духовності українського народу. Тому збереження національної історико-культурної спадщини відіграє важливу роль у становленні України як незалежної держави. Шанобливе ставлення до історії та культури, збереження та раціональне використання об'єктів історико-культурної спадщини з боку держави та громадськості має позитивний вплив на міжнародний імідж України. Пам'ятки історії та культури слугують цілям розвитку науки, освіти і культури, формуванню почуттів патріотизму, високого морального та естетичного виховання. Збереження та якомога ефективніше використання пам'яток минулого у вихованні майбутніх поколінь сприятиме піднесенню національної свідомості та гідності. Проте сьогодні маємо безліч проблем у реалізації стратегії державного управління щодо охорони, збереження, відродження та розповсюдження історико-культурних надбань українського народу. Недооцінка та нерозуміння процесів, що відбуваються в гуманітарній сфері загалом та в культурному житті зокрема, призводить до суттєвих утрат у культурній спадщині України. Незважаючи на це, проблематика правової охорони культурної спадщини України залишається однією з найменш досліджених.

Вирішення питань збереження культурної спадщини залежить від достатнього розвитку певних принципів. Передусім це наявність розвиненого законодавства, яке забезпечує функціонування даної сфери державного управління. Для України доцільною є увага до досвіду провідних країн світу

в цій сфері. В країнах заходу законодавча база створювалась поступово. Традиції, які існували в суспільстві щодо збереження культурних об'єктів, поширювались, закріплювались та набували силу закону. В Україні конституційні засади охорони, використання, відновлення української культурної спадщини ґрунтуються на загальновизнаних принципах збереження, відкритості та загальнодоступності об'єктів культурної спадщини, забороні їх незаконного відчуження, вивезення за межі України, повернення на Батьківщину незаконно вивезених об'єктів. Державна політика в межах Конституції та Закону України має за мету створення умов для організації правового, фінансово-економічного та науково-практичного забезпечення в інтересах динамічного соціально-економічного, культурного і духовного розвитку країни.

Основою законодавств провідних європейських держав є загальнонаціональні закони, до яких час від часу вносяться поправки та доповнення відповідно до вимог того чи іншого періоду розвитку держави. В Україні діяльність держави у сфері збереження та охорони культурної спадщини регулюється Законом України «Про охорону культурної спадщини» від 8 червня 2000 р.[2]. Згідно з даним законом, охорона об'єктів культурної спадщини є одним з пріоритетних завдань органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Закон регулює правові, організаційні, соціальні та економічні відносини у сфері охорони культурної спадщини з метою її збереження, використання її об'єктів у суспільному житті, захисту традиційного характеру середовища в інтересах нинішнього і майбутніх поколінь.

Проте існування загальнодержавного закону ще не дає гарантій щодо його застосування в повному обсязі. Для цього необхідно прийняти цілу низку законів, які всебічно охоплювали б й регламентували соціально-економічний розвиток докільля й обов'язково включали в себе гарантії щодо захисту і збереження історико-культурної спадщини з боку органів управління та різноманітних галузевих відомств.

Питання охорони, збереження та використання культурної спадщини висвітлювались в Основах законодавства України про культуру, у яких було окреслено базові принципи культурної політики держави щодо національної історико-культурної спадщини: збереження і примноження культурних надбань та доступність культурних цінностей для кожного громадянина.

Рекомендації щодо збереження та охорони об'єктів історико-культурної спадщини здебільшого мають заборонний і обмежувальний характер. Як свідчить реальне життя, сьогодні важливо спрямувати зусилля державної влади не лише на збереження та охорону, а й на використання, відродження та розповсюдження надбань історико-культурної спадщини. Це сприятиме вихованню в населення поваги до історичного минулого нації, патріотизму та консолідації українського суспільства.

Проблему правової охорони історико-культурної спадщини Хмельниччини можна описати переліком таких фактів:

- 1) Військова агресія РФ загрожує матеріальній культурній спадщині.
- 2) У деяких районах комерційні підприємства демонтують старі будівлі за фактом аварійності.
- 3) Подекуди справжні історичні пам'ятки замінюють на копії.
- 4) Відсутність комерційної вигоди гальмує реставрацію історичних пам'яток.

Охорона культурної спадщини здійснюється не тільки Міністерством культури і туризму в Україні, а й Державним комітетом України з будівництва та архітектури. Його основні завдання – збереження традиційного характеру середовища, історичних ареалів, пам'яток архітектури і містобудування. Щоб забезпечити виконання даного завдання, на комітет покладають такі функції:

- затвердження норм та правил щодо розробки і схвалення проектною документації на виконання робіт з консервації, реабілітації та реставрації пам'яток архітектури;

- проведення науково-технічної та цінової політики у сфері архітектури;
- будівництво і реставрацію пам'яток [2];

У мирний час незадовільний стан деяких пам'яток культури свідчив про те, що існуюча система органів державної влади не забезпечувала належного управління у сфері охорони, захисту та збереженні історико-культурної спадщини. Однак сьогодні історичні будівлі та місця пошкоджуються та руйнуються під час військового конфлікту через побічний (або випадковий) вплив, а історичні артефакти розкрадаються.

Існує багато культурних та академічних причин для того, щоб намагатися захистити спадщину під час збройного конфлікту, більшість із них не мають відношення до тих, хто воює. Нам потрібно усвідомити, що захист культурних цінностей буде ефективним лише в тому випадку, якщо військові та політичні керівники сприйматимуть це серйозно. У розробці комплексної програми збереження і використання історико-культурної спадщини регіону обов'язково потрібно враховувати її вплив на:

- 1) Міжнародний імідж.
- 2) Розвиток науки.
- 3) Освіту.
- 4) Культуру.
- 5) Почуття патріотизму.
- 6) Морально-естетичне виховання.

Зауважимо, що зберігати потрібно не тільки матеріальну, а й духовну культуру, яка включає в себе мову, віру, цінності, звичаї, ритуали, фольклор. На культурну політику повинні впливати науковці та громадські організації, і їхня думка повинна мати не просто дорадчий, а вирішальний голос у питання збереження культурної спадщини. Окрім того, ці незалежні науковці та громадські організації повинні мати визнання місцевої громади, для якої збереження культурної спадщини є пріоритетом.

Діяльність у сфері збереження культурної спадщини повинна:

- ґрунтуватися на якісній комунікації між представниками різних професій;

- розвивати та популяризувати знання про особливості спадщини конкретного історичного міста, розробити програму збереження історичного ландшафту та правил регулювання забудови;

- консультувати мешканців щодо методів та способів збереження спадщини.

Окремої уваги заслуговує фінансування з бюджету, а також створення відповідних умови (у тому числі правових) для залучення інвестицій до справи охорони пам'яток.

Сьогодні, багато мешканців відірвані від активного життя міста. Збереження культурної спадщини не має соціальної опори, що ставить під загрозу реалізацію програм збереження культурної спадщини. Тому, необхідно відновлювати зв'язки між владою та мешканцями, між різними віковими та соціальними групами. Місцеві органи влади повинні переконати місцеву громаду, що культурна спадщина міста має велике значення для його розвитку. В містах слід впроваджувати такі проекти які спільно організують місцеві мешканці. Для того щоб змінити незадовільний стан розвитку культури у малих містах та містечках, необхідно відродити сферу економічної діяльності, розвивати напрямок надання послуг для місцевих жителів та гостей. Актуалізація історичних сфер діяльності в деякій мірі вирішить проблему створення нових робочих міст. Важливим чинником культурного розвитку повинні бути освітні програми, що залучать до цієї сфери діяльності небайдужих та ініціативних людей, заохотять їх до проведення фестивалів, волонтерських таборів, семінарів, конференцій, освітніх туристичних заходів, днів міста, відзначення важливих історичних дат, пов'язаних з історією міста, регіону та країни.

3.2. Використання об'єктів історико-культурної спадщини в нових екскурсійних програмах по Хмельницькій області

Об'єкти історико-культурної спадщини – це сукупність створених у процесі історичного розвитку певної території пам'яток матеріальної і духовної культури, які є об'єктами туристського інтересу. До групи історико-культурних рекреаційних ресурсів належать пам'ятки історії, історичні архітектурні пам'ятки, пам'ятки сучасної архітектури, унікальні споруди культури, спорту тощо.

В Україні під охороною держави перебувають понад 70 тисяч пам'яток історії та культури, серед яких понад 12 тисяч особливо цінних у туристичному плані, і вони є зразками монументальних витворів мистецтва, починаючи від III століття до н.е.

Після отримання Україною незалежності 24 серпня 1991 року варто говорити про важливість та можливість розвитку туристичної галузі як однієї із джерел прибутку державного бюджету. Окрім того, туристична галузь дозволяє зацікавити іноземців не лише з метою популяризації країни на міжнародній арені, але й залучити додаткових інвесторів в економічний сектор держави. Відповідно до Глави 16 Розділу V Угоди про асоціацію між Україною та ЄС співпраця у галузі туризму здійснюється з метою зміцнення розвитку конкурентоспроможної туристичної галузі як генератора економічного зростання і стимулювання економіки, зайнятості та валютних надходжень. Додатково, у 2017 році Кабінет Міністрів України своїм розпорядженням схвалив Стратегію розвитку туризму та курортів до 2026 року, де зазначено, що єдиний шлях розв'язання системних проблем у сфері туризму та курортів – це стратегічно орієнтована державна політика, основним завданням якої є визначення туризму одним з основних пріоритетів держави, впровадження економіко-правових механізмів успішного ведення туристичного бізнесу, інвестиційних механізмів розвитку туристичної інфраструктури, інформаційно-маркетингових заходів з формування туристичного іміджу України.

В наш час туризм став масовим явищем і має не тільки розважальне, а й пізнавальне значення. Саме туризм з його широкими можливостями та багатими туристичними ресурсами створює всі умови для відпочинку і цим реалізує функцію естетичного, культурного та духовного збагачення особистості.

Основним ринковим продуктом у туризмі є тури - спеціально розроблені програми в комплексі з системою заходів для їх реалізації, спрямовані на задоволення мети відпочинку.

Розроблення турів, їх ринкова реалізація і організація споживання є основою діяльності туристичних підприємств – туроператорів і турагенцій. Це найбільш трудомістка робота, виконання якої вимагає різнобічних знань і навичок як теоретичного, так і практичного характеру.

Вибір географічного напрямку (країни, конкретного туристичного центру) і рівня відпочинку під час туру в значній мірі залежить від наявності грошових коштів та досвіду попередніх поїздок. Привабливість території для розвитку певних видів туризму залежить від її природного та історико-культурного потенціалу.

Великий інтерес до ціннісних орієнтацій суспільства, його відмінностей, особливостей, екзотики та ідентичності посилює акцент на те, чим культура одного народу відрізняється від іншого, а також дає привід відвідати різні регіони своєї країни. Доступ до об'єктів історико-культурної спадщини Хмельницької області в нових екскурсійних програмах – це спосіб зберегти те, що сьогодні може бути повністю втрачено. Окрім того Хмельницька область – це осередок пам'яток, які відображають не тільки історію свого краю, а ще мають важливе значення під час вивчення історії Європи та світу.

В даній роботі передбачається розробка туру в межах Хмельницької області. У широкому розумінні поняття "тур" охоплює не тільки туристичний маршрут, а й пакет товарів і послуг, необхідних туристам під час подорожі цим маршрутом.

Історико-культурні надбання Хмельниччини, її географічні та кліматичні умови забезпечують чудові умови для розвитку туризму.

Аналіз Хмельниччини як туристичного об'єкта

Хмельницька область знаходиться у західній частині України на плато Подільської височини, яка тягнеться із заходу на схід вздовж одних із найбільших рік України – Дністра та Південного Бугу, область розташована на Поділлі та Південно-Східній Волині. Вона межує з Житомирською, Вінницькою, Чернівецькою, Тернопільською та Рівненською областями. Площа – 20,6 тис. км² (3,4% площі території України). Населення – 1,401 млн. осіб.

Клімат помірно-континентальний, таким його роблять понад 3 тисячі річок загальною довжиною 2367 км, а ще 55 водосховищ і 2 тисячі ставків. Хмельниччина займає третє місце в Україні – після Криму і Карпат – за розмаїттям флори, нараховуючи понад 1700 видів рослин, з яких 116 занесені до Червоної книги України. І наразі понад 15% площі області – а це один із найкращих в Україні показників – належать до природно-заповідного фонду.

В області є 2 Національних природних парки «Подільські Товтри» (найбільший парк у Європі) та «Мале Полісся».

Крім того, на Хмельниччині багато ботанічних пам'яток природи, зокрема Святе озеро на території Ізяславського району, геологічних пам'яток – печера «Атлантида» у с. Завалля Кам'янець-Подільського району, Бакотський скельний монастир.

Крім ландшафтних і гідрологічних заказників на державному обліку Хмельницької області перебувають 2442 пам'ятки історії, 105 археології і 205 архітектури, 1104 рекомендованих до прийняття під охорону ЗУ «Про охорону культурної спадщини», 463 пам'ятки мистецтва.

Багата Хмельницька область на традиції. На теренах області панує різноманіття звичаїв, обрядів і промислів характерних для Поділля і Південно-східної Волині.

Починаючи із 16 ст. Подільський край був «Меккою» гончарного мистецтва, а із 18 ст. ще й обробки каменю. На початок 19 ст. на теренах області сформувалися три великих гончарних центра: Адамівка – Зіньків, Смотрич та Заміхів.

Своєрідністю відрізнялося декоративне мистецтво, яке у спадок нам залишило два характерних типи розписів: Самчиківський та Подільський, які на сьогоднішній день активно відроджуються і розвиваються.

В області діють близько 160 закладів готельного типу на близько 6000 ліжок/місць, близько 700 закладів громадського харчування і 137 туристичних фірм. Туристична пропускна спроможність складає близько 7000 чоловік у день.

Головним органом управління туристичною галуззю області є Відділ організації роботи туристично-курортної галузі та охорони культурної спадщини, яке підпорядковується Управлінню культури, туризму і курортів України.

Основними функціями Управління культури, туризму і курортів облдержадміністрації є:

- забезпечення на території області реалізації державної політики у сфері культури, туризму та курортів, з питань охорони культурної спадщини, а також національної музейної політики;

- здійснення, відповідно до законодавства, державного управління і контролю у культурно-мистецькій, санаторно-оздоровчій та туристичній сферах;

- створення умов для розвитку професійного музичного, театрального, хореографічного, образотворчого, декоративно-ужиткового мистецтва і самодіяльної творчості, кіномистецтва, фотомистецтва, народної художньої творчості, культурного дозвілля населення;

- забезпечення реалізації прав громадян на свободу літературної і художньої творчості, доступ до інформації, вільного розвитку культурно-мистецьких процесів, ознайомлення громадян з пам'ятками історії,

архітектури, мистецтва, оздоровлення населення, доступності всіх видів культурних послуг і культурної діяльності для кожного громадянина;

- розроблення та здійснення заходів з відродження і розвитку культури української нації, культурної самобутності корінних народів і національних меншин, що проживають в області;

- сприяння захисту прав і законних інтересів творчих працівників та їх спілок, а також закладів, підприємств і організацій культурно-мистецької сфери, що діють на території області;

- створення умов для розвитку соціальної та ринкової інфраструктури у сфері культури і туризму, організації її матеріально-технічного забезпечення;

- становлення туризму як високорентабельної галузі, раціональне використання та збереження туристичних ресурсів.

Об'єкти, що можуть бути привабливими для відвідування туристами. (рис. 3.2.1)

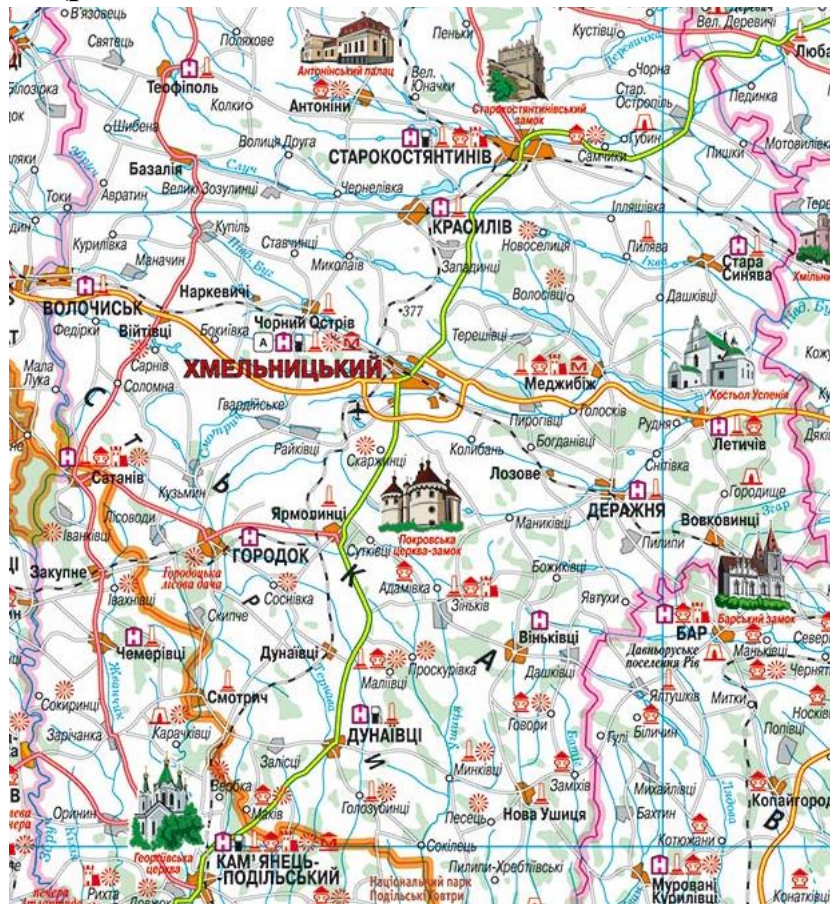

Рис. 3.2.1. Об'єкти Хмельниччини, привабливі для туристів

1. Старокостянтинів

Розпочнемо нашу подорож з древнього міста Старокостянтинів, розташованого на берегах річки Случ.

Поселення засноване як село Колищенці вперше згадувалося в указі польського короля кременецькому старості від 5 березня 1505 року, щоб останній “допустив Івана Лабунського у володіння селами Грибенинка, Сахнівці й Колищенці”.

Рис. 3.2.2. Старокостянтинів. Замок Острозьких

Костянтин Острозький задля укріплення своїх володінь від нападів татар зі сходу почав частинами скуповувати село в родини Лабунських. Так з 1561 року воно повністю перейшло до Острозьких, а 26 березня того ж року князь отримав привілеї на заснування міста. Спочатку місто назвали Костянтинів, але на початку XVII століття його перейменували на Старокостянтинів.

Окрасою цього міста є замок, який у 1571 році закінчив будувати Острозький. Господарські будівлі західної частини замку з церквою та баштою слугували стіною, а в центрі височіла дерев'яна сторожова вежа. Зауважимо, що з 1575 року кримським татарам жодного разу не вдалося взяти цей замок. Навіть тридцятитисячна орда не подумала побороти міцні мури.

До нашого часу збереглася частина палацового комплексу з баштою та Троїцькою церквою, дзвіниця та в'їзні ворота.

2. Кам'янець-Подільська фортеця

Ще одне з найдавніших міст України, перші згадки про яке датуються XI століттям. І, звичайно ж, найцікавішим тут є історичний центр, Старе місто, яке не забудоване архітектурою минулого століття.

Рис. 3.2.3. Кам'янець-Подільська фортеця

Вона прослужила місту потужним оборонним форпостом протягом багатьох століть. Зараз же фортеця тішить туристів і гостей міста, адже її краса заворожує. Перші споруди належать до XI-XII століть, а от основні укріплення – до XVI-XVII століть. До слова, в XIV-VX століттях фортеця була головним форпостом князівства Литовського на Поділлі, а от з 1434 року й до кінця XVIII століття – Речі Посполитої.

Заворожує вона не лише архітектурою, а й унікальним ландшафтом. Це ідеальний приклад чудової “співпраці” людини та природи. Загалом, за весь час взяти фортецю ворожим арміям вдалося лише одного разу – у 1672 році це зробили турки.

Кам'янець-Подільська фортеця складається з двох частин. Стара фортеця є центральною, саме вона захищала підхід до перешийка між півостровом, на якому розміщувалося Старе місто, та “материком”. Загалом,

Стара фортеця – одинадцять башт, розташованих у формі неправильного чотирикутника. Також вона має частково відкритий підземний хід, який, за давніми переказами, вів до Хотинської фортеці, що розташована за 30 кілометрів, але про неї пізніше. У дворі є боргова яма, у яку колись саджали неплатників податків.

Пізня частина фортеці була збудована в XVII столітті. Нова фортеця – бастионна система з додатковими оборонними спорудами, яка прикривала Стару з боку поля. Це високі земляні вали, зміцнені двома напівбастионами висотою 16 метрів, й оточені глибоким ровом. Рів і вали облицювали каменем. Саме ця фортеця стала абсолютно невразливою для ворожої артилерії: металеві снаряди просто вгрузали в землю. Утім, її можна вважати найслабшим місцем водночас. Адже, якщо ворогу вдалося захопити Нову фортецю, то в нього з'явився доступ до входу в місто. Саме вона стала винуватицею захоплення Кам'янця в 1672 році 150-тисячною турецькою армією.

3. Смотрицький каньйон

Не відходимо далеко, адже перед Кам'янець-Подільською фортецею є ще одна красива місцина.

Природне диво, яке обороняло мури фортеці. По глибокій вузькій долині протікає річка Смотрич, а кам'яні стіни навколо неї сягають 50 метрів. Загальна протяжність аж 9 кілометрів.

Рис. 3.2.4. Смотрицький каньйон

У долині каньйону можна милуватися водоспадами, а от верхолази використовують кам'яні стіни для тренувань.

4. Подільські товтри

Це залишки узбережних рифів, витягнених паралельно давній береговій лінії. Аналогів, до слова, у світі немає, а от схожі скелясті гряди можна побачити у США та Великобританії, але навіщо їхати так далеко.

Товтри – місцева назва скелястої дугоподібної гряди, висота якої у межах Національного природного парку сягає в середньому 400 метрів над рівнем моря. Над рівниною гряда піднімається на 60-65 метрів. І їх теж краще один раз побачити вживу, ніж 100 разів в Інтернеті.

Рис. 3.2.5. Подільські товтри

Рис. 3.2.6. Подільські товтри

5. Бакота

Вона розташована на території Національного природного парку “Подільські товтри”. Місцевість надзвичайно красива, а зверху відкриваються чудові краєвиди.

Рис. 3.2.7. Бакота

Її називають напівлегендарною столицею Дністровського Поділля у XIII столітті. Тоді це було місто, укріплене замком. Воно пережило численні ворожі навали, але перестало існувати нещодавно – у 1981 році. Саме тоді його затопили води Новодністровської ГЕС, а всіх мешканців розселили в сусідні міста. Відтоді Бакоту жартома називають українською “Атлантидою”.

6. Геодезичний пункт Дуги Струве «Фельштин»

Рис. 3.2.8.; 3.2.9. Геодезичний пункт Дуги Струве «Фельштин»

Також у Хмельницькому районі знаходиться частина найбільш загадкового об'єкта списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО – геодезичний пункт Дуги Струве [46].

Посеред поля поряд із селом Гвардійське – насип. Це – скіфський курган. А ще це місце відоме, як пункт “Фельштин” Дуги Струве (рис. 3.2.8.-3.2.9). Дуга Струве – науково-технічний проєкт, реалізований протягом 1816-1855 років геодезистом Вільгельмом Струве заради підтвердження чи спростування розрахунків Ньютона щодо того, що Земля – не ідеально кругла, а приплюснута з полюсів.

Ланцюжок технічних споруд складається з 258 схематичних трикутників, які попарно мають одну спільну сторону, а також з 265 пунктів у вигляді стел, хрестів, обелісків, плит із пам'ятним написом, розташованих уздовж 25-градусного меридіана. Вони розміщені, починаючи від узбережжя Північного Льодовитого океану і завершуючи узбережжям Чорного моря. Дуга пролягає через територію десяти країн Європи – Норвегію, Фінляндію, Швецію, Естонію, Латвію, Литву, Росію, Білорусь, Молдову та Україну (рис. 3.2.10).

Рис. 3.2.10. Дуга Струве

Наразі відомо, що на території України було встановлено 50 подібних об'єктів, але сьогодні збереглися і відновлені чотири. Три з них розташовані на території сучасної Хмельницької області – геодезичні пункти “Катеринівка”, “Баранівка”, “Фельштин”, а четвертий знаходиться на Одещині.

15 липня 2005 року пункт Дуги Струве “Фельштин” внесли до переліку міжнародної спадщини ЮНЕСКО та надали статус пам'ятки науки і техніки. Наразі це місце позначено триногою. Конструкція з'явилася в радянські часи. Під нею в ґрунт занурена капсула. Найцікавіше, що в підрахунках, зроблених Струве зі своїми помічниками, похибка складає всього 2 градуси. І саме ця капсула є відправною точкою цих досить точних підрахунків.

Також територіальна громада Гвардійського має і інші цікаві для туристів локації. Це, зокрема, бароковий костел Святого Войцеха, єврейське кладовище у Гвардійському, а також ландшафтний парк у селі Райківці.

3.3. Перспективи розвитку нового екскурсійного маршруту.

Феномен Хмельницької області полягає у широкому масштабуванні при організації туризму, адже місцевість є надзвичайно привабливою для іноземних туристів, тому ми розглядаємо туристичні можливості на міжнародному рівні. Крім цього одним з важливих компонентів є особисте відношення людини до відпочинку і знань про можливості відпочити в себе на Батьківщині.

В умовах євроінтеграційних процесів туризм виступає як стратегічний соціокультурний фактор розвитку України. Впливовим чинником розвитку туризму стає історично-культурна спадщина, перевагу отримує культурний напрям, який все більше охоплює молодь, людей середнього та похилого віку. Туризм поступово набуває ознак комплексності, поєднуючи оздоровчо-пізнавальний, екскурсійно-краєзнавчий компоненти з особливою увагою до сервісу та комфорту. Нині спостерігається стійка тенденція до розширення

сегменту культурного туризму. За даними Всесвітньої туристичної організації (ВТО), частка історико-культурного туризму до 2020 р. становила 25% від загальних показників світового туризму.

Активне просування історико-культурного туристичного продукту є важливою характерною рисою сучасного світового туризму. Базовим маркером історико-культурного туризму є відвідування головних об'єктів, які характеризують історичний процес та культурні явища, значення яких часом виходить за державні кордони і є набуттям світової духовності та культури. Історико-культурні туристичні ресурси – це сукупність створених у процесі історичного розвитку даної території пам'яток матеріальної і духовної культури, які мають суспільно-виховне значення, становлять пізнавальний інтерес та є об'єктами туристського показу. До групи історико-культурних ресурсів належать пам'ятки історії, історико-архітектурні пам'ятки, мистецтва, етнографічні та пам'ятки народної творчості.

На сучасному етапі, завдяки діяльності громадських об'єднань, організацій в сфері туризму, професійних асоціацій гідів та екскурсоводів, відроджується тенденція до зацікавлення внутрішнім туризмом, особливо історико-культурним, тільки вже на принципово новій концептуальній основі, з метою відкрити громадянам ще невідомий для багатьох світ історії та культури України.

В умовах розбудови Української держави, її активної інтеграції до європейського і світового співтовариства значно посилюється інтерес до історичного минулого, виявлення та дослідження невідомих сторінок вітчизняної історії. Ставлення до культурної спадщини, яка збереглася до наших днів у вигляді різноманітних об'єктів, що мають універсальну історичну, наукову, культурну і мистецьку цінність, є одним із важливих показників культури. Мета роботи – з'ясувати значення історико-культурної спадщини, зафіксованої у нерухомих пам'ятках і місцях пам'яті про історію нашої країни, у формуванні історичної пам'яті та впливі на подальший розвиток історико-культурного туризму в Україні. Все частіше робиться

акцент на вирішальну роль культурної спадщини як найпотужнішої складової формування української ідентичності поряд із мовою, територією, економічним життям і спільністю історичної долі, що стає чинником національної консолідації, усвідомлення українцями себе як єдиної нації, сприяння суспільному розвитку.

Збережена та належним чином репрезентована культурна спадщина – джерело зростання і духовного розвитку українського народу, формування його спільної історичної пам'яті. Прагнення України посісти належне місце в сучасному європейському культурному процесі, завдання мати власне обличчя в контексті розвитку європейської і світової цивілізації неможливе без усвідомлення свого історичного коріння шляхом вивчення і популяризації історичного минулого, пам'яток культурної спадщини, їх органічного включення в суспільне життя. Попри події і зміни, які відбувалися в різні часи в житті України, вона завжди залишалася символом державності українського народу, свідомством історичної ідентичності, що підтверджується численними історико-культурними та іншими пам'ятками.

У нашій державі історико-культурні об'єкти практично не оцінені як туристичні ресурси, більшість визначних пам'яток не включена у туристичні маршрути, що призводить до їх використання в обмежених масштабах. Все це відчутно впливає на вітчизняний туристичний бізнес, який, за прикладом зарубіжних країн, при належній рекламі може давати значний економічний і соціальний ефект. Історико-культурні ресурси відіграють важливу роль у формуванні туристичного попиту та створенні привабливого туристичного іміджу регіону чи держави. Крім того, історико-культурні ресурси є важливим джерелом поповнення державного та регіонального бюджетів. У розвинутих країнах світу це значний туристичний ресурс, який активно використовують для отримання прибутку. Деякі країни, наприклад Італія, Франція та інші, більшу частину доходів, яку дає рекреаційне господарство, отримують завдяки вмілій експлуатації суспільно-історичного потенціалу. Дослідження різноманітних об'єктів, які мають історичне чи культурне

значення, сприяє формуванню бази даних регіональних і загальнодержавних туристичних подорожей, особливо за умов зростання освіченості населення. Серед культурно-історичних об'єктів провідна роль належить пам'ятникам історії й культури, які відрізняються найбільшою привабливістю й на цій основі слугують головним засобом задоволення культурно-пізнавальних потреб. Пам'ятниками історії й культури є споруди, пам'ятні місця й предмети, пов'язані з історичними подіями в житті народу, з розвитком суспільства й держави, здобутку матеріальної й духовної творчості, що представляють історичну, наукову, художню або іншу культурну цінність.

Історична цінність пам'яток архітектури полягає передусім в їх пізнавальній ролі як джерел історичної інформації. Пам'ятки архітектури своїми формами, «ритмами», образами здатні відбивати матеріальне й духовне життя суспільства певного історичного періоду: суспільний устрій, рівень розвитку економіки, світогляд, культуру, побут, традиції населення. Як результат колективної творчості іноді цілого покоління, пам'ятка архітектури вбирає в себе цілий пласт суспільного досвіду, інтегрує науку і культуру багатьох поколінь людей. Навіть кожен окремо взятий історико-архітектурний об'єкт є хранителем певного досвіду, певних культурно-історичних традицій нації. Ця функція значно підсилюється, якщо ми розглядаємо історико-архітектурні комплекси, історичні центри міст або останні в цілому. Важливим аспектом суспільної значущості пам'яток архітектури є естетична цінність, яка обумовлена художніми достоїнствами архітектурної форми, виразністю архітектурних деталей декоративних елементів. Таким чином, історична, наукова, естетична, художня цінність пам'ятки становлять суть її історико-культурного змісту. Крім перелічених чинників суспільно-історичної цінності історико-архітектурних об'єктів, на збереженні пам'яток у їх історико-культурному змісті позначається утилітарна значущість (можливість їх використання в сучасних умовах).

Вивчивши і дослідивши численні історико-культурні і рекреаційні пам'ятки Хмельницької області, ми пропонуємо культурно-пізнавальний тур *«Туристична Хмельниччина»*.

Для нашого туру виберемо такі об'єкти: м. Старокостянтинів – замок Острозьких; м. Кам'янець-Подільський – фортеця; Національний природний парк «Подільські Товтри»; Смотрицький каньйон; Бакота; с. Гвардійське – пункт геодезичної дуги Струве «Фельштин». На нашу думку ця подорож подарує незабутні враження.

Множинні пам'ятки Старокостянтинова. Ви навіть не уявляєте, наскільки багатий пам'ятками Старокостянтинів. В першу чергу обов'язково варто відвідати величний замок Острозьких 1561-1571 років. Ця фортифікаційна споруда витримала облогу 30-тисячної армії татарської орди. В комплекс входять вежа, княжий палац, підвали і церква. На сьогоднішній день в замку відкрито історико-культурний музей «Старий Константинов». Символом цього дивного міста є величезна сторожова вежа 1572 року. Неможливо не помітити і п'ятиповерховий водяний млин, який був збудований в 1905 році. Це один з найяскравіших пам'яток архітектури в стилі модерн. Зразком пізнього бароко в місті є костел Іоанна Хрестителя 1754 року. Не менш прекрасною культовою спорудою вважається і церква Різдва Пресвятої Богородиці 1807 року. Особливе місце серед сакральних пам'яток займає Троїцька церква, яка знаходиться на території замкового комплексу. Саме цю споруду першою було побудовано при будівництві міста. Обов'язково прогуляйтеся по набережній, яку прикрашають різноманітні скульптури казкових героїв.

Дивовижне місто – Кам'янець-Подільський. Воно ніби зовсім не змінилось за кількасот років. Так само стоїть тут монументальна Кам'янецька фортеця, тече річка Смотрич, над якою пролягли найвищі в Україні мости.

Товтри – це залишки рифів, які витягнені паралельно береговій лінії древнього моря. Саме Товтри створили унікальний мікроклімат для збереження рідкісних і реліктових видів рослин. Подільські Товтри не мають

аналогів у Європі. Тільки у Австралії є подібний Великий Бар'єрний риф. Товтровий кряж нараховує в межах природного парку близько двох сотень товтр і пейзажних меандрів-вигинів вздовж річок.

У найдивовижнішому місті Європи – Кам'янці-Подільському знаходиться Смотрицький каньйон. Ви пройдете екологічною стежкою «Смотрицький каньйон – три мости» вздовж каньйону крізь час і простір від Новопланівського і Замкового мосту до Бігучої Лані.

Бакота – унікальне місце. Ще близько XIII століття тут був важливий центр Поділля. Ви матимете змогу побачити скельний монастир, напитися цілющої води з джерела, насолодитися колоритними ландшафтами.

Унікальний найбільш загадковий об'єкт, занесений до списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО – геодезичний пункт Дуги Струве «Фельштин». Дуга Струве – науково-технічний проєкт, реалізований протягом 1816-1855 років геодезистом Вільгельмом Струве заради підтвердження чи спростування розрахунків Ньютона щодо того, що Земля – не ідеально кругла, а приплюснута з полюсів. 15 липня 2005 року пункт Дуги Струве «Фельштин» внесли до переліку міжнародної спадщини ЮНЕСКО та надали статус пам'ятки науки і техніки.

Маршрут подорожі:

Хмельницький – Старокостянтинів — Кам'янець-Подільський — Національний природний парк «Подільські Товтри» — Смотрицький каньйон — Бакота – Гвардійське – Хмельницький.

Область України:

Хмельницька.

Тип маршруту:

Тур вихідного дня, культурно-пізнавальний тур з елементами зеленого (екологічного) туризму.

Опис туру:

Таблиця 3.3.1.

День	Опис:
1-й	<p>12:00 Прибуття до Хмельницького (місце збору — місто Хмельницький). 12:00 – 15:00 Заселення в готель «Hotel Plaza», включно з обідом в ресторані готелю 13:00 – 14:00. 15:00 – 16:00 Трансфер до Старокостянтинова. 16:00 – 18:00 Екскурсія містом. 18:00 – 19:00 Трансфер до Хмельницького. 19:00 – 21:00 Вечеря в ресторані готелю. З 21:00 Вільний час.</p>
2-й	<p>9:00 – 10:00 Сніданок в ресторані готелю «Hotel Plaza». До 11:00 Виселення з готелю «Hotel Plaza». 11:00 – 12:30 Трансфер до Кам'янця-Подільського. 13:00 – 14:00 Заселення в готель «Apartment Vid на Krepost». 14:00 – 15:00 Обід в ресторані. 15:30 – 18:30 Екскурсія містом. 19:00 – 21:00 Вечеря в ресторані. З 21:00 Вільний час.</p>
3-й	<p>9:00 – 10:00 Сніданок в ресторані. 10:00 – 14:00 Прогулянка Національним природнім парком «Подільські Товтри» включно з екскурсією. 14:00 – 15:00 Обід в ресторані. 15:00 – 18:00 Смотрицький каньйон. 19:00 – 21:00 Вечеря в ресторані. З 21:00 Вільний час.</p>
	<p>9:00 – 10:00 Сніданок в ресторані. 10:00 – 11:00 Трансфер в Бакоту. 11:00 – 14:00 Екскурсія в Бакоті. Прогулянка</p>

4-й	містом. 14:00 – 15:00 Трансфер до Кам'янця-Подільського. 15:00 – 16:00 Обід в ресторані. 16:00 – 19:00 Прогулянка містом Кам'янець-Подільський. 19:00 – 21:00 Вечеря в ресторані. З 21:00 Вільний час.
5-й	9:00 – 10:00 Сніданок в ресторані. До 12:00 Виселення з готелю «Apartment Vid na Krepост». 12:00 – 13:50 Трансфер до Гвардійського. Огляд геодезичного пункту дуги Струве «Фельштин». Прослуховування розповіді про нього, фотографування. 14:20 – 15:00 Трансфер до Хмельницького.

Для кращого сприйняття переміщення від однієї дестинації до іншої, пропонуємо картографічне зображення туру (рис. 3.3.1 - рис. 3.3.5).

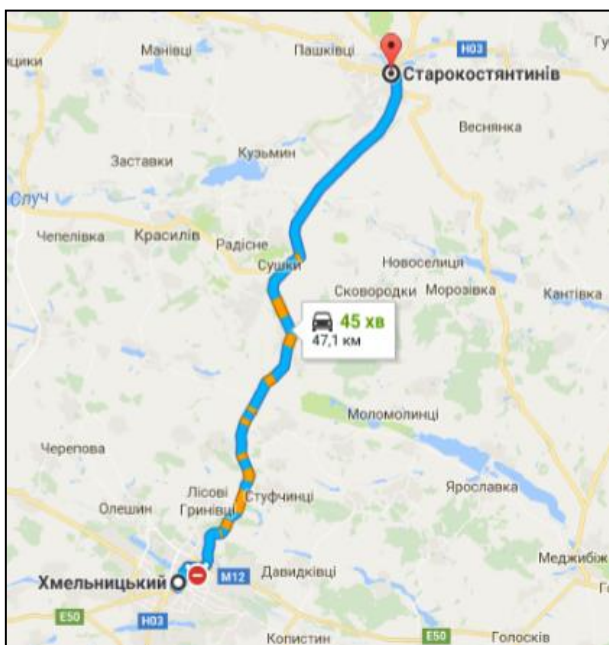

Рис. 3.3.1. День перший

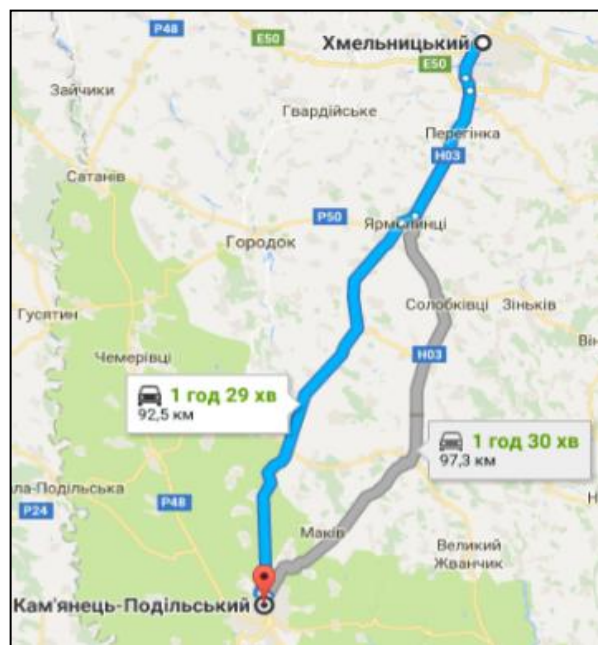

Рис. 3.3.2. День другий

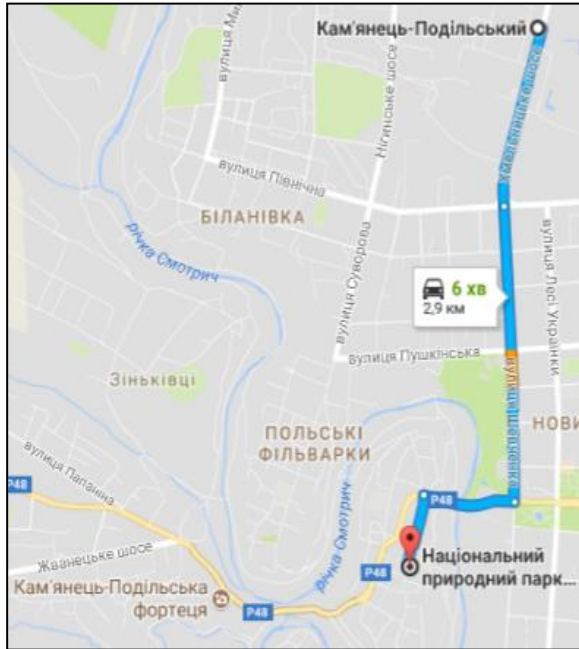

Рис. 3.3.3. День третій

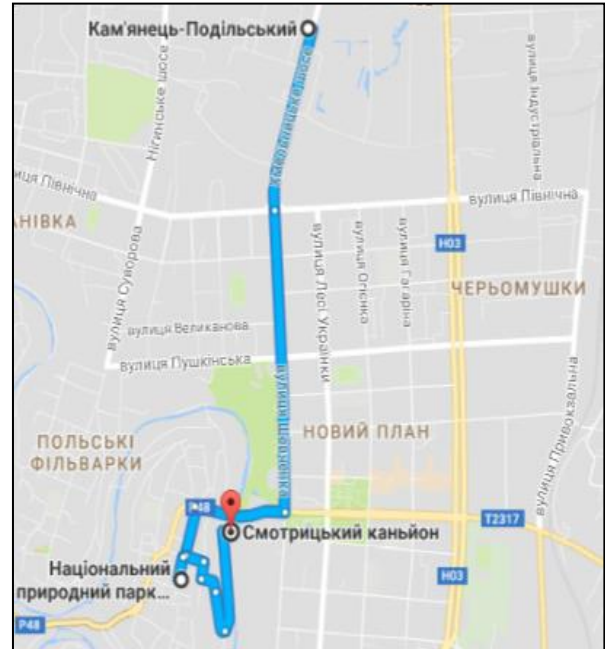

Рис.3.3.4. День третій

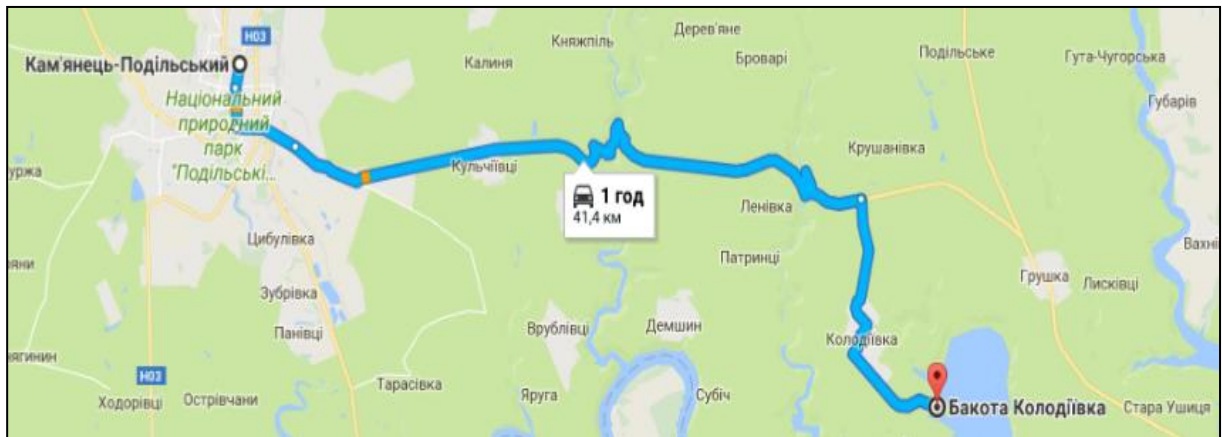
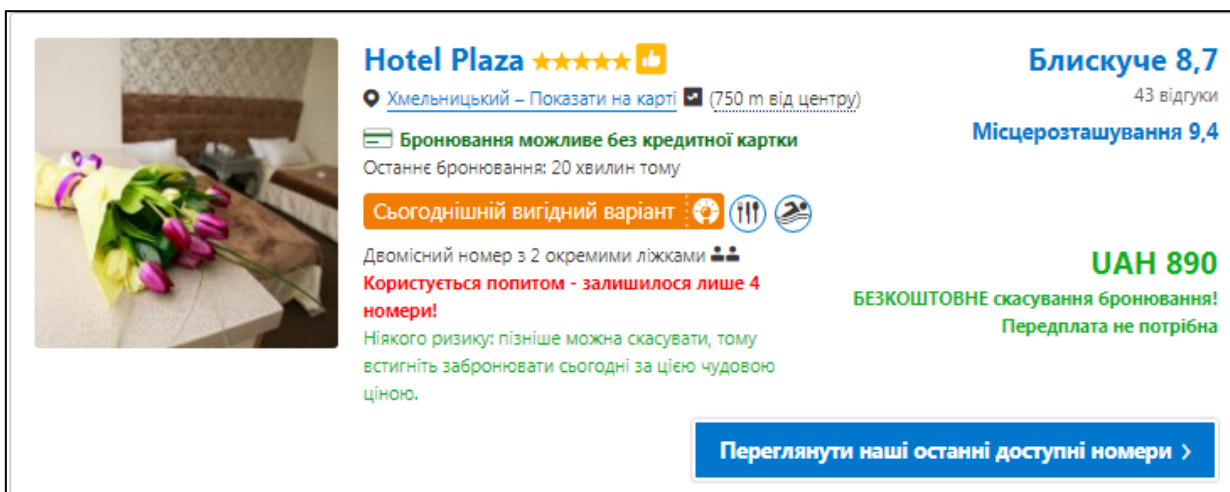

Рис. 3.3.5. День четвертий

Об'єкти розміщення та харчування поблизу дестинацій

Оскільки наші дестинації розташовані відносно поруч із містом Хмельницький, тому наш тур розпочнеться саме з нього, і першим об'єктом розміщення буде готель «Hotel Plaza» (рис. 3.3.6.), адже він розташований в центрі міста (рис. 3.3.7.) та має хороші відгуки, і відповідно хороші умови проживання. Також варто відмітити, що готель має «п'ять зірок».

Hotel Plaza ★★★★★

Хмельницький – Показати на карті (750 м від центру)

Бронювання можливе без кредитної картки
Останнє бронювання: 20 хвилин тому

Сьогоднішній вигідний варіант

Двомісний номер з 2 окремими ліжками
Користується попитом - залишилося лише 4 номери!
Ніякого ризику: пізніше можна скасувати, тому встигніть забронювати сьогодні за цією чудовою ціною.

Блискуче 8,7
43 відгуки
Місцерозташування 9,4

UAH 890
БЕЗКОШТОВНЕ скасування бронювання!
Передплата не потрібна

[Переглянути наші останні доступні номери >](#)

Рис. 3.3.6. Загальна інформація про готель «Hotel Plaza»

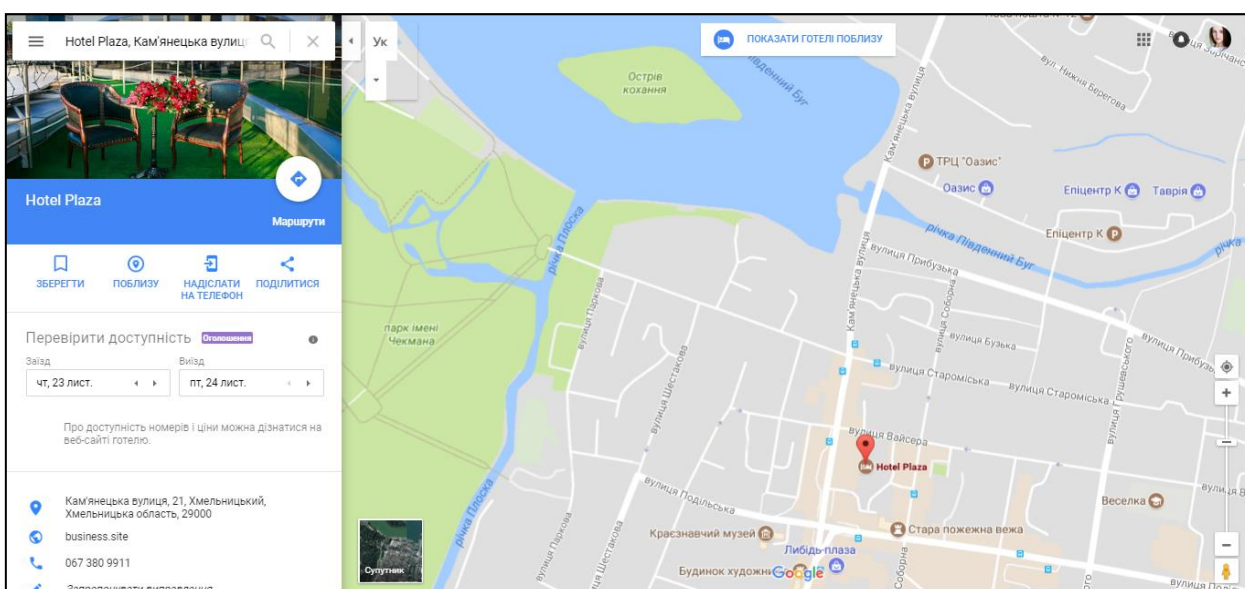
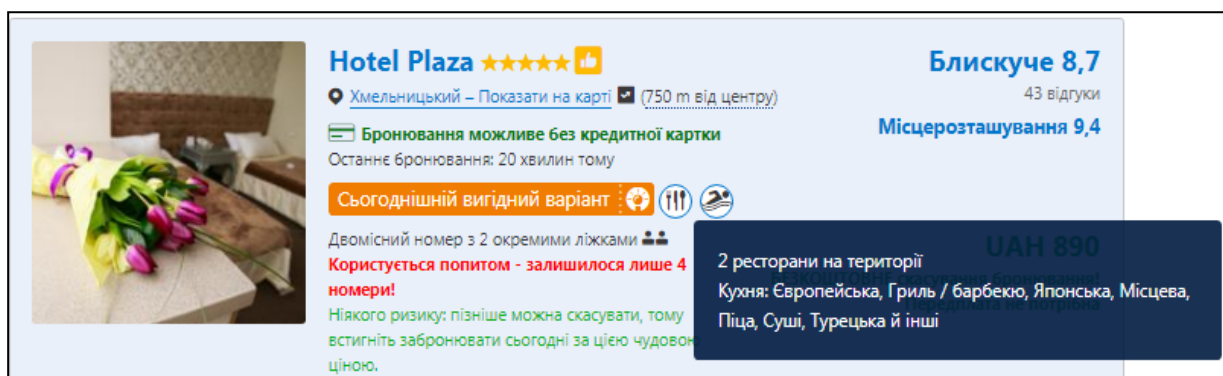

Рис. 3.3.7. Місцерозташування готелю «Hotel Plaza» на мапі

Щодо об'єктів харчування, під час перебування в Хмельницькому, готель «Hotel Plaza» має два ресторани на території (рис. 3.3.8).

Hotel Plaza ★★★★★

Хмельницький – Показати на карті (750 м від центру)

Бронювання можливе без кредитної картки
Останнє бронювання: 20 хвилин тому

Сьогоднішній вигідний варіант

Двомісний номер з 2 окремими ліжками
Користується попитом - залишилося лише 4 номери!
Ніякого ризику: пізніше можна скасувати, тому встигніть забронювати сьогодні за цією чудовою ціною.

Блискуче 8,7
43 відгуки
Місцерозташування 9,4

UAH 890

2 ресторани на території
Кухня: Європейська, Гриль / барбекю, Японська, Місцева, Піца, Суші, Турецька й інші

Рис. 3.3.8. Інформація щодо об'єктів харчування на території «Hotel Plaza»

Далі наш тур прямує на південь Хмельниччини до величних замків та природних чудес України. Наступним і кінцевим об'єктом розміщення буде готель «Apartment Vid на Krepost» (рис. 3.3.9.), (рис. 3.3.10.).

Апартаменти Apartment Vid на Krepost

Відмінно 9,9
37 відгуків

Місцерозташування 10
Улюблене помешкання гостей

UAH 850
БЕЗКОШТОВНЕ скасування бронювання!
Передплата не потрібна

Входить в топ-5%

Кам'янець-Подільський – Показати на карті (850 m від центру)

Бронювання можливе без кредитної картки

Апартаменти 4 людини – 43 м² – Просторіший, ніж більшість у місті Кам'янець-Подільський
Користується попитом!
Ніякого ризику: пізніше можна скасувати, тому встигніть забронювати сьогодні за цією чудовою ціною.

Вибрати апартаменти >

Рис. 3.3.9. Загальна інформація про готель «Apartment Vid на Krepost»

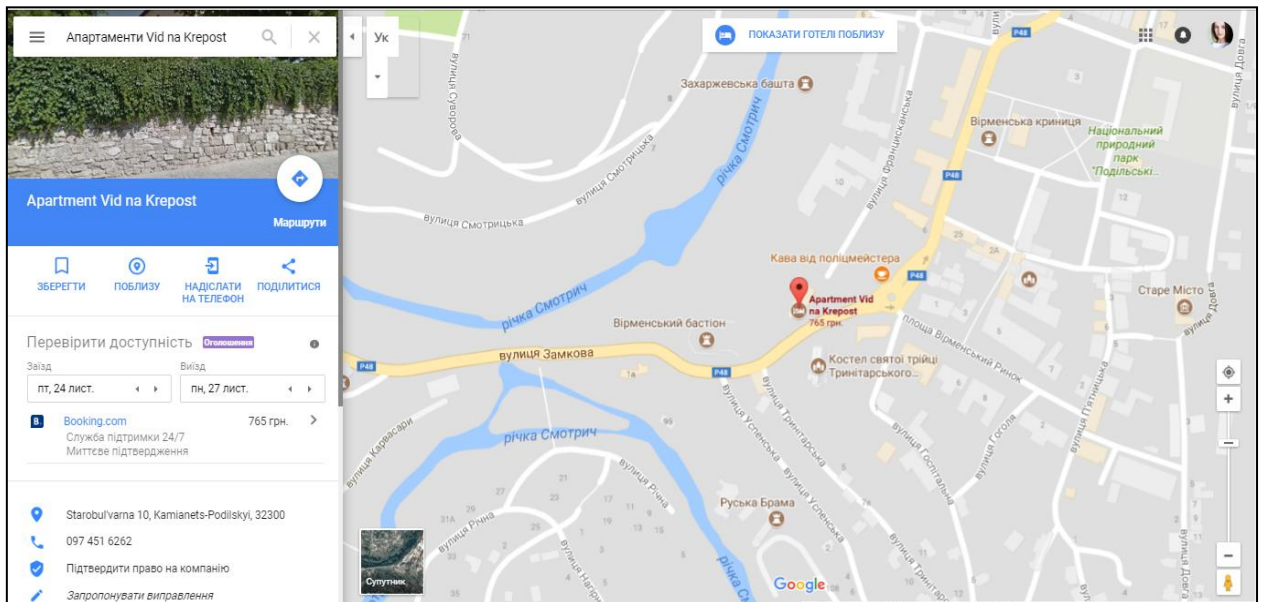

Рис. 3.3.10. Місцерозташування готелю «Apartment Vid на Krepost» на мапі

Об'єкти харчування на самій території готелю відсутні, але поруч з готелем розташовано п'ять рекомендованих ресторанів (рис. 3.3.11).

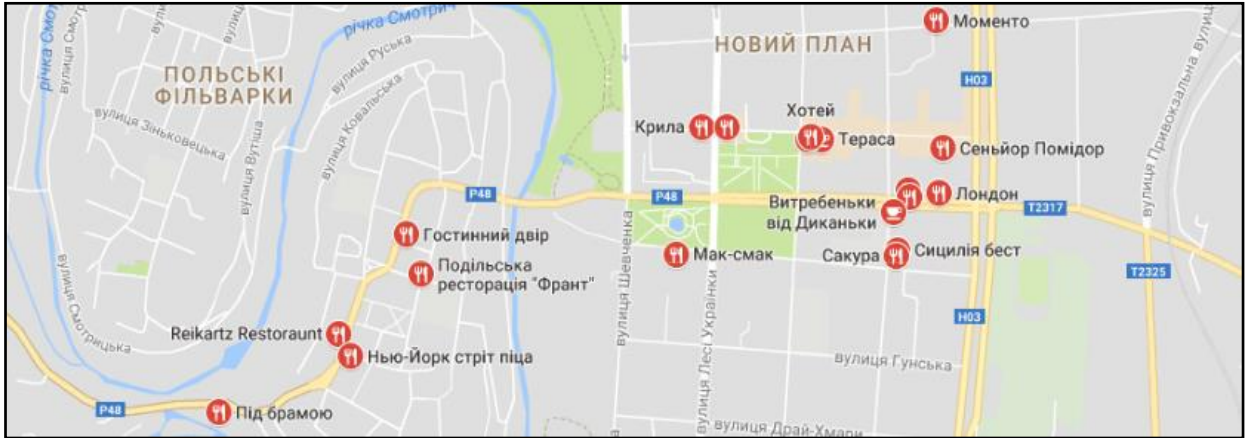

Рис. 3.3.11. Заклади харчування поруч з готелем «Apartment Vid na Krepost»

Висновок до третього розділу

При використанні земель історико-культурного призначення необхідно забезпечити збереження самих пам'яток і врахувати історичні особливості прилеглих територій. Необхідно розпочати систематичну роботу з визначення меж та встановлення режимів охорони і використання територій пам'яток, їхніх охоронних зон, охоронюваних археологічних територій, затвердження в установленому порядку зазначених меж та режимів, їх включення до державного земельного кадастру та містобудівної документації.

Охорона земель історико-культурного призначення має здійснюватися шляхом включення їх до складу екомережі, заборони вилучення (вкуп) для інших потреб, як особливо цінних та мінімізації техногенного впливу на них. Встановлюватимуться охороні зони, зони регулювання забудови, зони охоронюваного ландшафту, зони охорони археологічного культурного шару із заборонаю діяльності, яка шкідливо впливає або може вплинути на дотримання режиму використання цих земель. Сьогоднішня Україна є спадкоємицею державницьких традицій, українського народу. Державне і національно-культурне відродження було підготовлене самим історичним розвитком українського суспільства. Тому назріла потреба конструктивно критичного і творчого вивчення досвіду державотворчого культурного

будівництва минулого періоду для розв'язання актуальних проблем у сучасних культурних та політичних процесах в Україні.

ВИСНОВКИ

Як свідчить реальне життя сучасний туризм стає глобальним чинником розвитку цивілізації, однією зі складових економіки, соціальної сфери, духовної культури. Процеси, що відбуваються в туристичній індустрії світу, позначилися і на розвитку туризму в Україні. Державні документи про туризм визначають його як одну з пріоритетних сфер розвитку національної культури й економіки. Нове розуміння культури в суспільному розвитку й усвідомлення необхідності збереження культурного різноманіття у світі розширюють перспективи культурного туризму як ресурсу регіонального розвитку, а також впливу на соціальну й культурну сферу, екологію, зовнішньоекономічну діяльність і міжнародні відносини. Це пов'язано з тим, що в сучасному світі туризм із переважно економічного явища перетворюється на соціальний й культурний феномен. З урахуванням різноманітності регіонів України, актуальним стає вивчення впливу культурного туризму на розвиток окремих регіонів. Незважаючи на всі труднощі, наш час є періодом розвитку нових тенденцій у культурному житті, відроджуються раніше забуті імена, пам'ятки й події, по-новому оцінюється історична спадщина. І тому для більшості українських регіонів орієнтація на культурний туризм стає однією з реальних можливостей економічного, соціального й культурного піднесення. Виявлення його потенціалу, як ресурсу розвитку регіону, пов'язане з потребами управлінської практики, необхідністю допомогти територіальним співтовариствам оптимізувати процеси залучення широких верств населення до співробітництва з іншими культурними співтовариствами, а також процесами, пов'язаними з довгостроковим прогнозуванням розвитку території. Завдяки безлічі факторів культурний туризм став світовим

соціокультурним феноменом зі своєю гуманітарною і глобальною місією. Зокрема, привернути увагу широкої світової громадськості до проблем збереження культурного надбання, національних етнокультур, культурної самобутності, культурного різноманіття, а також проблем взаємодії туризму і культури, туризму. Сучасний стан культурного туризму в Україні потребує активізації проблем туризму на різних рівнях українського суспільства. Як відомо, наша країна має значний потенціал для розвитку культурного туризму. На державному обліку в Україні перебуває понад 130 тис. пам'яток. Але слід відзначити, що до 70% об'єктів культурної спадщини перебувають у незадовільному стані (кожен десятий об'єкт – у аварійному) та потребують проведення робіт з реставрації або реконструкції, облаштування для туристичних відвідувань.

На сьогоднішній день не розроблено методологічних аспектів аналізу функціонування пам'яток історії та культури екскурсійного туристичного об'єкта. Внаслідок цього складові історико-культурної спадщини залучаються до туристичної галузі безсистемно, а їх пізнавальна функція зводиться до мінімуму. В Україні є пам'ятки культури світового значення. Але слабкість організації, в деяких випадках неосвіченість гідів, відсутність належної інфраструктури призводять до зменшення чисельності іноземних і вітчизняних туристів, що бажають відвідати культурні ландшафти України.

Для вирішення цих проблем, на мою думку, також слід звернути увагу на поняття історико-культурного регіону під час розробки іміджевих брендів та маршрутів за напрямом. Саме утворені культурно-історичними об'єктами простори певною мірою визначають локалізацію рекреаційних потоків і напрями екскурсійних маршрутів. Створення іміджевих брендів має ґрунтуватися на: збереженні, раціональному використанні найвизначніших пам'яток історико-культурної спадщини, залученні їх до туристичної інфраструктури; розробці археологічних та історичних туристичних маршрутів; оновленні й доповненні експозицій, розвиткові виставкової діяльності музеїв; створенні розвинутої історико-туристичної

інфраструктури. Активізація досліджень регіональної науково-історичної проблематики є одним із важливих чинників, що сприяють виразнішому окресленню індивідуального обличчя історико-культурних областей України, їх самобутнього образу з усіма етнографічними й історичними складовими.

Таким чином, можна виділити декілька головних принципів, які зумовлюють ефективну реалізацію державної політики у сфері збереження історико-культурної спадщини. Це чітке розвинуте законодавство, скоординована діяльність органів державної влади всіх рівнів та прозора система фінансування. Проте можемо констатувати, що в Україні недостатня системність та неефективна координація роботи органів влади різних рівнів у сфері збереження історико-культурної спадщини робить неможливим забезпечення комплексного державного управління в даній сфері. Розв'язання проблем у сфері збереження історико-культурної спадщини, на мою думку, можливе лише за умов спільних дій органів державної влади, місцевого самоврядування, недержавних громадських організацій та громадськості. Необхідні вдосконалення законодавства з питань історико-культурної спадщини (зокрема прийняття законів, які регулюють соціально-економічний розвиток довкілля й обов'язково включають пункти про збереження та охорону історико-культурної спадщини з боку місцевих органів влади), налагодження механізмів надання коштів, спрямованих на збереження пам'яток, підтримка дослідницьких проектів у цій сфері як на національному, так і на регіональному рівнях. Лише створення єдиної системи управління забезпечить ефективну реалізацію політики щодо збереження та розповсюдження надбань українського народу, його історико-культурної спадщини. Саме в таких напрямках слід розвивати управління діяльністю у сфері збереження та охорони історико-культурної спадщини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141)
2. Закон України «Про охорону культурної спадщини» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, № 39, С.33 // [Електронний ресурс] – Режим доступу:
https://www.kmu.gov.ua/storage/app/imported_content/document/59657092/%D0%97%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8%20%D0%9F%D1%80%D0%BE%20%D0%BE%D1%85%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BD%D1%83%20%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%BE%D1%97%20%D1%81%D0%BF%D0%B0%D0%B4%D1%89%D0%B8%D0%BD%D0%B8.doc
3. Про туризм: Закон України від 15.09.1995 р. № 324/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80>.
4. Закон України «Про музеї та музейну справу» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1995, № 25, ст. 191)
5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Списку історичних населених місць України» від 26 липня 2001 р. N 878
6. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку визнання населеного місця історичним» від 3 липня 2006 р. N 909
7. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку укладення охоронних договорів на пам'ятки культурної спадщини» від 28 грудня 2001 р. N 1768
8. Нормативно-правові акти сфери охорони культурної спадщини // [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://cultkoda.gov.ua/ua/normativno-pravovi_akti.html

9. Козловський Є. В. Правове регулювання туристичної діяльності : навч. посіб. / Є. В. Козловський. – Київ : “Центр учбової літератури”, 2015. – 272 с.
10. Гонтаржевська Л.І. Ринок туристичних послуг в Україні: Навчальний посібник. – Донецьк: Східний видавничий дім, 2008. – 180 с.
11. Історико-культурна спадщина України. Проблеми дослідження та збереження: Монографія. – Київ.1998.
12. Рекреаційно-туристичні ресурси України з основами туристичного ресурсознавства: навчальний посібник / Н.О. Алешугіна, О.В. Барановська, М.О. Барановський, О.О. Зеленська, І.В. Смаль, І.М. Філоненко. – Чернігів: Вид-во ЧНТУ, 2015. – 492 с.
13. Поняття «туристичний регіон», «регіональний туризм» та «туристський маршрут» у сучасному науковому дискурсі: Кобзова С.М. Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. - 2010. - №16(203). - С.24-31.
14. Панкова Є.В. Туристичне краєзнавство: Навчальний посібник. - К.: Альтерпрес, 2003. - 352 с
15. КОНЦЕПЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РЕФОРМУВАННЯ СФЕРИ ОХОРОНИ НЕРУХОМОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ// [Електронний ресурс] – Режим доступу:
http://mincult.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=245358162
16. Поливач К.А. Культурна спадщина та її вплив на розвиток регіонів України / Наук. ред. Руденко Л.Г. – К.: Інститут географії НАН України, 2012. – 208 с.
17. Агафонова Л.Г. Проблеми державного регулювання розвитку туризму в Україні // Культура і освіта фахівців туристичної сфери: сучасні тенденції та прогнози. – К.: КУТЕП, 2005. – С.521-526.
18. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристичні ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування. – К.: Видавничо-поліграфічний центр „Київський ун-тет”, 2001. – 395 с

19. Організація екскурсійної діяльності : підручник / М. М. Покоłodна ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. – 180 с.
20. Світова спадщина ЮНЕСКО [Електронний ресурс] – Режим доступу: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Світова_спадщина_ЮНЕСКО]
21. Коротун С.І., Коротун О.П. СХЕМА СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ТА МАРКЕТИНГУ ТУРИЗМУ В РЕГІОНІ. Географія і туризм.
22. Ковальчук С.В. Поняття туристичного ринку та особливості його функціонування / С.В. Ковальчук, В.В. Миколишина // Вісник Хмельницького національного університету. – Серія: Економічні науки. - 2011.– №6, Т. 4. – С. 60–65.
23. Косар Н. Дослідження розвитку туризму в умовах кризи / Н. Косар, Н. Кузьо // Актуальні проблеми економіки. – 2016. - №2 (176), С. 115-125
24. Ляшкевич П. Туризм в Україні: Сучасний стан та пріоритети розвитку / П. Ляшкевич // Освіта України. – 2014. – №85. - С. 178.
25. Пестушко В. М. Український туризм у контексті глобалізації: сучасний стан і перспективи / В.М. Пестушко // Географія та основи економіки. – 2015. - № 7. – С. 257 -265.
26. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні / В. Ф. Кифяк. – Чернівці: Книги-XXI, 2012. – С. 325
27. Абрамов В. Туризм і місто: аналіз проблем, тенденцій та моделювання розвитку: [монографія] / В. Абрамов; за ред. І. Писаревського. – Х.: ХНАМГ, 2012. – 208 с.
28. Драпушко Р. Туристичний потенціал України: стан, проблеми та перспективи розвитку / Р. Драпушко. – К.: Ін-т законодавчих передбачень і правової експертизи, 2007. – 152 с.
29. Офіційний веб-сайт Хмельницької обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://adm.km.ua>. 10. Сайт газети «Новини Хмельницького «Є» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ye.ua/news/news_20943.html.

30. Горбик В. О. Проблеми дослідження і збереження пам'яток історії та культури в Україні / В. О. Горбик, Г. Г. Денисенко // Український історичний журнал. – 2003. – № 3.

31. Стратегія розвитку Хмельницької області на 2011-2020 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.adm-km.gov.ua>.

32. Стратегія розвитку Хмельницької області на 2021-2027 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.minregion.gov.ua/wpcontent/uploads/2020/04/strategiya-rozvytku-hmelnyczkoyi-oblasti-na-2021-2027-roky.pdf>.

33. Туристичні ресурси і розробка туру Хмельницькою областю [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tourismbook.com/books/book-42/chapter-1448/>.

34. Управління культури, національностей, релігій та туризму Хмельницької ОДА [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kultura.km.ua>

35. Верменич Я.В. ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСТЬ [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 10: Т-Я / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во "Наукова думка", 2013. - 688 с.: іл.. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Khmelnyska_oblast

36. ІМіС УРСР: Хмельницька область. К., 1971

37. Природа Хмельницької області. Львів, 1980

38. Трубочанінов С.В., Винокур І.С. Історія Поділля та Південно-Східної Волині. Кам'янець-Подільський, 1993

39. Поділля. К., 1994

40. Заставецька О.В. та ін. Географія Хмельницької області. Тернопіль, 1995

41. Все про Україну. К., 1998

42. Рибак І.В. Хмельниччина від найдавнішого часу до сьогодення. Кам'янець-Подільський, 2002

43. Слободянюк П.Я. Місцеве самоврядування Хмельниччини: Історико-етнографічні витоки, сторінки минулого та сьогодення місцевих громад. Хмельницький, 2004

44. Адміністративно-територіальний устрій Поділля: Історія і сучасність. Хмельницький, 2005

45. Гуцал А.Ф. та ін. Археологічна спадщина Хмельницької області: Довідник. К., 2011

46. <https://turist.km.ua/ua/2022/06/26/punkt-dugy-struve-felshtyn-ob-yekt-mizhnarodnoyi-spadshhyny-yunesko-na-hmelnychchynu/>

47. Україна туристична: [Електронний ресурс] — режим доступу: <http://vsviti.com.ua/ukraine/73317>

48. Booking – онлайн бронювання готелів: [Електронний ресурс] — режим доступу: <https://www.booking.com/index.uk.html>